ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

СС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 294 (1894)
ДЕКАБРИИН 15
ЧЕТВЕРГ
1955 он

Сэн 20 мүнгэн.

дуу малайнгаа үбэлжэлгые жалтатай һайнаар үнгэргэе

ндо декабриин түрүүшын ха- республикын олон айматууд- ан гэгшээр саһа орошонхой, градус хүйтэн боложо бай- һананабди. Харин мүнөө жэл йхан намар болоо. Һая наа- шье иимэ дулаан тэнюун на- моогүй һэн. Сагай дулаание шалан колхозууд адуу ма- йн хагданда яһала удаан бэл- нилээн үбһэ тэжээлээшье аа. «1955 оной ута дулаан адуу малдаа байра байда- һайнаар түхсэрэг лэ» гэһэн- загай нобшо хүтэлбэрилэгшэ- йгаали нилээн хүлисөөшье.

эд зарим колхозудай ба дэй хүтэлбэрилэгшэд «заха- ргал, хизааргүй хурим» гэ- удхатай дууһахагүй дулаан болобо гэжэ найдаһан шэнги ид уларилые һамбаашалан, гаа байра байдалые заһажа, кэ, дүүргэжэ шадаагүй, мү- болотор нобшорһон зандаа. обшо байдалые харуулха гээ он жэшээнүүд олдохо байна. аймгүйсэдкомой барилгын та- цаагша нүхэр Сухарев Дор- жзаровай нэрэмжэтэ колхоз ехээр хэжэ байна, адуу ма- хим һайн байрануудта үбэл- гэхэ мэтын хөөрүү бардам омог дорюун зар тунхаг зун, а тараадаг байгаа. Нүхэр ай үлгын дуунда бүүбэй- һажаһан зарим хүтэлбэри- нэгэтэ нойрһоо һэрижэ, байдалые болгоомжолон ха- дэнь, айжа далдирмаар бай- ай: халуун хабарһаа хойшо жа эхилһэн хониной 3 байра е хүрэтэр дүүргэгдээгүй, олон байранууд оройлог- хашаа хорёонууд һэльбэг- хохир шэбхэнь малтагдаа- оомо, зелёнкоёо гүүртэ, ота- а тодорхой һайнаар хубаа- й дээрэһээ үрдиһэн нэгэ- азаагаа ехээр оруулжа абаа- үрдеэгүй нэгэнииинь хилта- олоомо газаагаа оруулангүй, ужа байба. Иимэ байдалтай удые бэдэрээ һаа, олон ол- элэнгын аймагай Катанови- эмжэтэ колхозой хүтэлбэри- «Үргэн сагаан Үбэр Зөөхэй- үбэл болохогүй юм гэжэ дал, ноябриин һүүл боло- энһээ бүри хойношье, үбэл- бэлэдхэлэй хүдэлмэрийе руулжа байгаа: Баруун Зөө- газарта тус колхозой адуу илэнхинь (үхэршье, хонин- йдаг аад лэ, мал дээгүүр дээрээ оройтой нэ- йра хараһайбди гэжэ хүсэ- мэ байра олдохогүй байгаа, һүүл болотор эндэхи нэгэ һаамхай үнеэдтээ үбһэ си- лээгүй байгаа. Сэнхир хүхэ доро сэлгээлэн жабарлажа байра соо, үбһэ болон силос өөр үргэлжэ бэлшээридэ алһаа ашаг шэмэ абахам- хүлеэхэ гээшэ наранай ба- һээ гарахые хүлеэһэндэл ад- ай болоно бэшэ аал?

намар дууһаа гэжэ ойл- болоо. Юуб гэхэдэ, мүнөө жын олон аймагта түрүү- ан оронхой, үбэлэй шэрүүн шэнжэ шарай бодото бэеэ- дэнэ бшуу. Тиимэһээ ма- жэлгые эмхитэй һайнаар ын хойноһоо хамсыгаа ша- хохо саг тулажа ерэлэй.

хүнүүд малай үбэлжэлгэ асуудалые тон уйтаха- рхайгаар ойлгодог ба мүн уйтанааршье, халирхай- жэ хэрэгые шиидхэдэг бай- нэндөө, үбэлжэлтэ үнгэргэ- найи малайнгаа тоо толгойе үй, тэнхэй тамирыень муу- й, түлинүүдээ эмхитэйгээр хэ мэтын асуудалнуудаар арлаха бэшэ, харин дээрэ ша ажалай хажуугаар мүн асуудал үбэлжэлгын үедэ хэрэгтэй болоно. Энэнь бэл, ажахын шэнэ жэлэй үдэрнүүдһээ эхилжэ ма- шэмэ үгэлгые доошолуул- ла шармайн оролдохо ёһо- Олон колхозуудай хүтэл- эд «дулаан, саһагүй һара- гаа, малаа бэлшээгээбди, юс болон концентрадуудаа арьбалаабди» гэжэ сэдь- жангяар һанадаг байна.

Теэд, иимэ һанамжа хэр зүб гээшэб? Манай һанахада буруу гээшэ ха. Юундэб гэхэдэ, гансал бэлшээлгээр (үбһэ, силос нэмэжэ эдюулэнгүйгөөр) һү ехээр һаахын, малайнгаа тэнхээ тамирые хуушан түхэлдэнь һайн байлгахын аргагүй бшуу. Зарим колхозууд мүнөө болотор силосэйнгээ нүхэнүүдыешье нээгээгүй зандаа. Теэд, үнеэдые һү ехэтэй болгодог эрхим тэжээл болохо силос эдюулээгүй аад лэ, һү ехээр һаахамнай гэжэ оролдоһоной хэрэг байна гү? Үгышье һаа, ондоо нэгэ жэшээ абажа үзэе. Үбһэ тэжээлээ алмахамнай гээд лэ малаа, илангаяа ашаг шэмэтэ малаа хагданда бэлшээдэг, үбһэ, зелёнко шэмэтэ ба концентрированнэ тэжээл тон багаар эдюулдэг ябадал юутээрээ аюултайб гэбэл, адуу мал хара эртээнһээ эхилэн ашаг шэмээ татахын хажуугаар тэнхээ тамираа алдадаг, муу, һула түл гаргадаг байна. Теэд намар, үбэл эртэ тэнхээ тамираа алдаһан мал, бурят зоной хэлэдэгэй хэбээр «шара тоһошье хоолой руунь шудхабал», хожомынь өөдэлдэггүй байна. Тиимэһээ тэжээл гамтайгаар, ээн ёһоор гаргашалха зуураа, дээрэ хэлэгдэһэн энэ аюул тухай мартаха хэрэггүй. Үнэхөөрөөшье, намарай һүүл һарада, үбэлэй эхин һаранuудта үбһэ тэжээлээ гамнажа, абар табар үбһэ малдаа эдюулдэг, тиигээд энээнэй али зэргын муу хойшолонтойе һаалишад, малшадтаа ойлгуулжа үгөөгүй байһан газарта малай ашаг шэмэ тон бага. Иимэ нэгэ жэшээ харуулая. Баргажанай аймагай колхозуудта арьбалалтын иимэ ёһо хэрэглэһээр байжа, мүн малшадай дунда эмхидхэлэй-ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулаагүй байжа, үнеэдһээ тон бага һү һааһан байха юм. Үнгэрэгшэ хоёр һарын турша соо аймаг дотор үнеэн бүриһөө оройдоо 62 литр һүн һаагдаһан байха юм. Тиихэдэ Ленинэй, Сталинай, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозууд хоёр һара соо 30—40 литр һү үнеэн бүриһөө һаагаа.

Дээрэ дурсагдаһан жэшээһээ ямар тобшолол хэхэ ёһотойб гэбэл: малдаа эдюулэнгүйгөөр тэжээлээ арьбалха гэдэг ябадалые тон буруу гэжэ тоолоод, ашаг шэмэ үгэдэгэйнь зэргээр, түрэхэ гү, али һубай гү гэжэ хараадаа абажа, малаа эдеэлүүлхэ, илангаяа һаамхай үнеэдтээ кукурузын силос эдюулхэ, тэжээлые буйлуулжа, амтаруулжа малдаа үгэхэ, уһалуури һайнаар эмхидхэхэ, үнеэдһээ һү ехээр һаахын түлөө үбэлэй һарануудта шангаар тэмсэхэ; хониндые һайн хагдатай, нэмэри газарта, бэлшээриинь ээлжэлүүлэн бэлшээхэ, үбэлэй, хабар эртын хурьгадые абахаар түгэс түхеэрэлтэ хэхэ; малшадай ажалые зүбөөр эмхидхэхэ ба түлэхэ, тэдэнэй мэргэжэлые дээшэлүүлхэ шухала.

Малажалһаа ашаг шэмэ ехээр абадаг болохо гэжэ Парти, Правительствын табиһан зорилгые хэн бэелүүлхэб гэхэдэ, түбхын түрүүн жиирэй малшад: һаалишад, тугалшад, хонишод, гахайшад, моришод бэелүүлхэ байна. Тиимын тула малшадай урда шанга эрилтэ табихынгаа хажуугаар, тэдэнэй байра байдалые, хубсаһа хунарые, эдеэ хоолые һайжаруулха талаар эрид хэмжээ абтаха ёһотой. Гадна, политическэ ба культурна хүдэлмэринүүдэй али бүхы формые хэрэглэжэ, малшадта заабол кино, концерт харуулжа, ном, газетэ, журнал уншуулжа, хөөрэлдөө ба элидхэл хэжэ байха хэрэгтэй.

Партийна, советскэ органууд, МТС-эй дирекцинүүд, колхозуудай правленинүүд ба парторганизацинууд малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын түлөө тэмсэлдэ мэргэжэлтэдэй— зоотехнигүүд ба ветеринарна хүдэлмэрилэгшэдэй, мүн фермэ, гүүртэ, отарануудые даагшанарай харюусалгые, эмхидхэхы үүргые дээшэлүүлхэ ёһотой. Партийна органууд, илангаяа айкомой инструкторска группанууд колхоз бүхэнэй гэхэһээ байтагай, отара, гүүртэ бүхэнэй байдалые табан хурган шэнгеэр тодоор мэдэжэ байха, дутагдалнуудые усадхаха, амжалтануудые арьбадхаха хэмжээ тэрэ бүгэдэдэнь абажа байха, эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри саг үргэлжэ, тодорхойгоор ябуулжа байха уялгатай.

Московско электролампын завод элдэб системын телевизорнуудай электроннолучевой соргонуудые бүтээн гаргадаг юм. Мүнөө тус завод тэбхэр экрантай электроннолучевой шэнэ түхэлэй соргонуудые олоор бүтээн гаргаха бэлэдхэл хэжэ байнхай. Шэнэ түхэлэй соргонууд телевизионно приёмнигуудай хэмжээе нилээд бага болгохо, бүхы экран дээрэнь юумэнүүдые элеэр харагдадаг болгохо арга олгохо юм. Диагональ руугаа 35 сантиметр хэмжээтэй экрантай 600 иимэ сорго жэлэй эсэс хүрэтэр бүтээн гаргагдахаар хараалагдаа. 1956 оной нэгэдэхи кварталда 53 сантиметрын хэмжээтэй экрантай тэбхэр кинескопуудые предприяти бүтээн гаргадаг болохо юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хинан шалгагшад Е. Захарова (зүүн гарһаа), В. Вакуленко тэбхэр экрантайгаар бүтээгдэһэн электроннолучевой соргонуудые шалгажа байна. **ТАСС-эй фотохронико.**

Ородой түрүүшын революци тухай лекци, элидхэл болоно

Манай республика дотор ородой түрүүшын революциин 50 жэлэй ой тэмдэглэгдэжэ байна. Республикын ажалшад, хүгшэн залуу илгаагүй, Культурын байшангуудта, улаан булангуудта сугларжа, табин жэлэй саада тээ болоһон революци тухай лекци, элидхэл шагнана.

Политическэ ба научна эрдэм дэлгэрүүлхэ бүхэсоюзна обществын Бурят-Монголой республиканска правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Шатилов Бабушкин городто һонирхолтой лекци уншаа.

«1905—1907 оной революциин үедэхи арадай аман зохёол» гэһэн темээр элидхэл филологическа наукануудай кандидат нүхэр Элиасов уһанзамшадай клубта, кооперативна техникумдэ, түмэрзамшадай партийна кабинедтэ уншаа.

Областной партийна һургуулиин һурагшад, багшанар эдэ үдэрнүүдые тэмдэглэжэ байна. Ородой түрүүшын революци тухай А. М. Горькиин зохёолнуудаар уншагшадай конференци үнгэргэгдөө.

Ородой түрүүшын революциин үедэ бурят-монгол арад нойрһоо һэрижэ, зол жаргалай түлөө тэмсэжэ эхилһэн юм. Эдэ бүгэдэ Х. Намсараевай «Үүрэй толон» гэжэ роман соо зураглан харагдана. Энэ темээр мүн тэндэ лекци бэшэгдээ.

Бурят-Монгол драмын театрта тус һургуулиин һурагшад бултадаа ошожо, А. М. Горькиин «Дайсад» гэжэ зүжэг хараад, зүбшэн хэлсэбэ.

Партийна һургуулиин багша, түүхын наукануудай кандидат нүхэр Н. Д. Шулунов «1905—1907 ондо Бурят-Монголдо ба Зүүн-Сибирьтэ болоһон революционно событинууд» гэһэн элидхэл һургуулиингаа нээмэл совет дээрэ уншаа. Элидхэлээ бэлэдхэхэдээ Читын, Иркутскын, Новосибирскын ба бусад ехэ городуудай архивһаа олдоһон шэнэ материалнуудые тэрэ хэрэглэһэн байна. Түүхын, философско наукануудай кандидадууд нүхэд Матханов, Улымжиев, Вейцман гэгшэд 1905—1907 оной ородой революци тухай хэдэн элидхэл бэлдэжэ, олон зоной хабаадалгатайгаар һургуулиингаа нээмэл совет дээрэ уншаһан байна.

Энэ һургуулиин багшанар нүхэд Янгутова, Кузнецкий, Аксенов гэгшэд ородой түрүүшын революци тухай лекцинүүдые бэшээ.

Эдэ лекцинүүдээ һаяар городой предприятинуудта уншажа эхилхэнь. Областной партийна һургуулида «Ородой түрүүшын революциин 50 жэлэй ой» гэһэн һонирхолтой выставкэ эмхидхэгдээ.

Уншалгын зал соо 1905—1907 оной событида зорюулагдаһан номуудай выставкэ эмхидхэгдэбэ.

Д. Лыгденов.

Индидэ Н. А. Булганинай, Н. С. Хрущевой ошоод байһан тухай

ДЕЛИ, декабриин 12. (ТАСС). Мүнөөдэр үглөөгүүр Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев машинада һуугаад, Делиһээ мордожо, Сонепат городой оршондо ошобо. Индиин правительствын бэелүүлжэ байһан индийскэ деревниин «общинна хүгжэлтын программын» базануудай нэгэн тэндэ байдаг юм.

1952 ондо Индиин бэелүүлжэ эхилһэн энэ түсэб хадаа индийскэ деревниин үни заяанай гээгдэлые зайсуулха ба Индиин таряашадай ажабайдалые һайжаруулха гэжэ хараална. Арбан зургаан миллион хүн зонтой 25 мянга гаран деревнинүүдһээ бүридэһэн ороной 55 районуудта энэ түсэбые бэелүүлжэ эхилхэ гэжэ 1952 ондо шиидхэгдэһэн байгаа. Мүнөө үедэ общинна хүгжэлтын программа 30 гаран миллион таряашадай ажаһуудаг районуудта бэелүүлэгдэжэ байна. 1953 онһоо хойшо тус программа хадаа «национальна хүгжэлтэдэ туһалалга» гэжэ нэрэтэй программаар нэмэлтэ болгогдоһон юм. Хамтадаа эдэ хоёр программа 68 миллион хүн зонтой 100 мянга гаран деревнинүүдтэ бэелүүлэгдэнэ. (Индиин хүдөөгэй арад зоной тоо 310 миллион хүн болодог юм). Хоёрдохи табанжэлэй түсэбэй хараалһанай ёһоор, энэ хоёр программа табан жэл соо Индиин бүхы хүдөө ажалшадай дунда бэелүүлэгдэхэ байна.

Индийскэ правительство общинна хүгжэлтын түсэбые индийскэ деревни шэнэдхэн байгуулгын шухала зүйл мүн гэжэ тоолоод, тус түсэбые бэелүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулна. Тэрэ түсэбынь шэнэ газарые болон хооһон газарые элдүүрилхэ хэмжээнүүдые, ирригаци, хүдөө ажахые эрхилэлгын аргые һайжаруулха (таряалан болон малажалые), мүн тэрэшэлэн транспорт, элүүрые хамгаалга болон гэгээрэлые хүгжөөхэ хэмжээнүүдые хараална.

Дурсагдаһан хоёр программые бэелүүлжэ байһан үедэ 240 мянган шахуу гектар хооһон газар элдүүриин болгогдоо, 520 мянган гектар газар уһалагдаа, 10 мянган һургуули баригдаа, 33 мянган километр харгы хэгдээ. 53 мянган худагууд малтагдаһан ба заһагдаһан байна. 22 мянган кооперативна нэгэдэлнүүд эмхидхэгдээ. Тус программануудые дүүргэлгэдэ арад зоной эдэбхитэйгээр хабаадаха ябадалда правительство ехэ удхашанар олгоно. Энэ жэлэй июнь хүрэтэр деревниие хүгжөөлгэдэ правительствын гаргаһан гаргашанууд 250 гаран миллион рупий болоо. Арад зоной оруулһан юумэ 152 миллион рупий гэжэ сэгнэгдэнэ.

Делиһээ хойгуур 56 километрын газарта байһан Сонепадай район хадаа общинна хүгжэлтын программын 1952 ондо бэелүүлэгдэжэ эхилһэн ороной түрүүшын 55 районуудай тоодо оролсоно. Тус район 300 мянган хүн зонтой 265 деревнинүүдһээ бүридэнэ. Ирригациин талаар, худагуудые малтаха, тэндэхи газар нютагай гол культуранууд мүн болохо шэниисэ болон сахарна тростник үйлэдбэрилгые һайжаруулха талаар, мүн тэрэшэлэн малажал хүгжөөлгын аргануудые һайжаруулха талаар тэндэ ехэхэн хүдэлмэри хэгдээ. Тус райондо эхин ба дунда 44 һургуулинууд баригдаа, ехэ наһатанай һураха 178 центрнүүд эмхидхэгдээ, 430 гаран километр харгы хэгдээ. Таряашадай медицинскэ хангалгые һайжаруулха тушаа, кустарна промышленностиие хүгжөөхэ ба арад зоной культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ тушаа хэмжээнүүд абтаа. Сонепадай райондо правительствын гаргашалһан бүхы гаргашань 2.820 мянган рупий болоно. Арад зоной өөһэдынь оруулһан юумэнь 2.950 мянган рупий болоно.

Делиһээ Сонепат хүрэтэр ябаһан замдань советскэ айлшадые дүтын деревнинүүдэй ажаһуугшад халуунаар угтан амаршалһан байна. Хуушанай город Сонепат хадаа Пенджаб гэжэ штадта байдаг юм. Город шадар байһан райондо общинна хүгжэлтын программа бэелүүлэгдэнэ. Деревни соогуур айлшадай машинаар ябахадань арад зон харгы дээрэ хүлеэн угтажа байба. Нүхэд Булганин Хрущев хоёр Бхатгаон гэжэ деревнидэ тогтожо, тэндэ тэдэнэрые Пенджаб штадай главна министр Б. Сачар, Пенджаб штадай хүгжэлтын министр П. Сингх Кайрон болон общинна хүгжэлтын программын главна администратор С. К. Дей гэгшэд угтаһан байна.

Общинна хүгжэлтын программын нютагай ажал-ябуулагшадтай — «Панчиядай» (тус программын бэелүүлэгдэжэ байһан олохон тосхонуудтахи деревенскэ соведэй) гэшүүдтэй айлшадаа танилсуулаад, главна министр Б. Сачар болон бусад тушаалта хүнүүд Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин хоёртой хамта Бхатгаон гэжэ деревниин үйлсэнүүдээр ябажа, тэдэнэртэ һургуулинуудые, медицинскэ эмхи зургаануудые, кустарна мастерскойнуудые, кустарна зүйлнүүдэй выставкые, сахарна тростник, шэниисэ болон бусад культурануудые эрхим аргаар таридаг газарнуудые ба тэдэниие харууһалгын арга методүүдые харуулһан байна.

Тус райондо үсхэбэрилэгдэдэг унаагай ба һүнэй мал: сарнууд, индийскэ үүлтэрэй үнеэд, буханууд, буйволнууд эгээн һүүлдэ харуулагдаһан байна. Деревни соогуур советскэ хүтэлбэрилэгшэдэй ябахадань тэндэхи таба мянган хүн зон айлшадые амаршална, сэсэгүүдые барюулна. Таряашад айлшадай хойноһоо олоороо дахан ябажа, «индиецүүд болон ородууд—ахадүүнэр юм!» гэжэ хашхаралдана. Деревниин захада трибуна түхеэрэгдэһэн, тэрэнэй хажууда Пенджабай хэдэн зуу мянган таряашад сугларһан байба. Пенджабта ажаһуудаг сикх гэжэ арад угсаатанай пенджабска барилдаа болон бусад заншалта нааданuудые харуулһанай һүүлээр, Н. С. Хрущев таряашадай урда амаршалгын үгэ хэлээ.

* * *

Айлшадай Дели тээшэ бусахадань хэдэн зуун мянган хүн альга ташалгаар, амаршалгын хашхаралдаануудаар үдэшэбэ.

Делидэ Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев уулзалга хэбэ

ДЕЛИ, декабриин 12. (ТАСС). Мүнөөдэр үдэшэлэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганин болон СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Гэшүүн Н. С. Хрущев Делидэ Хайдерабадска ордон соо уулзалга хээ.

Индиин Республикын Президент Раджендра Прасад, Премьер-Министр Джавахарлал Неру, Вице-Президент Сарвапалли Радхакришнан, Индийскэ правительствын министрнүүд, министерствонүүдэй хүтэлбэрилхы чиновнигууд, армиин, флодой болон авиациин дээдэ тушаалта офицернүүд, парламентын гэшүүд, политическэ болон олониитын ажал-ябуулагшад, дипломатическа корпусой гэшүүд, индийскэ ба гадаадын хэблэлэй түлөөлэгшэнэр, хамта хоёр мянга шахуу айлшад уулзалгада байлсаа.

Инди ошоходонь Н. А. Булганиниие, Н. С. Хрущевые үдэшэжэ ябаһан бүхы хүнүүд советскэ талаһаа уулзалгада байлсаа.

Хайдерабадска ордон, тэрэнэй сэсэрлиг һайндэрэйхеэр гоёогдонхой байба.

Индидэ айлшалжа ошоһон советскэ артистнууд уулзалтын үедэ концерт харуулаа. Артистнууд Чавдар, Сорокина, Багланова, Огнивцев, Маваева, Кургапкина, Фарманянц, Грибов, Башкиров, Калачова, Птицын болон Воронинтон концертдэ хабаадалсаһан байна. Наумова, Ерохин гэгшэд фортепиано дээрэ наадаа.

Концертын һүүлээр обед болобо. Обедэй эсэстэ Н. А. Булганин Индиин Республикын Президент Раджендра Прасадай түлөө духаряа үргэбэ. Президент Прасад СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошиловай түлөө харюугай духаряа үргэһэн байна. Оркестр Индиин болон СССР-эй Гүрэнэй гимннүүдые наадаа.

Н. А. Булганин Джавахарлал Неру хоёр үгэ хэлэһэн байна.

Н. А. Булганин өөрынгөө үгэ соо иигэжэ хэлэбэ:

Г-н Президент! Г-н Премьер-Министр!

Хүндэтэ ханинар! Индидэ бидэнэрэй байлга дүүрэхэ боложо байна. Бидэнэр гурбан недели шахуу саг соо танай орон дотор байжа, танай правительствын болон г-н Неругэй бидэнэртэ зохид һайн арга боломжо олгоһонойнь ашаар Индиин олохон городууд болон районуудаар ябаабди, бидэнэр олон предприятинууд болон барилганuудта, плантацинууд болон научна эмхи зургаануудта ошообди, бидэнэр танай ороной баруун ба урда зүгтэ, зүүн ба хойто зүгтэ ошообди, арад зонтой, урда сагай культурын гайхамшагта памятнигуудтай, экономикотой танилсаабди. Эдэ бүгэдын түлөө бидэнэр танда угаа ехэ баясхалан хүргэнэбди.

Бидэнэр айлшалжа ябаха үедөө олон һайн һайхан юумэнүүдые хараабди. Ехэ туһатай юумэ мэдэжэ абаабди. Би эгээн шухала гэжэ һанаһан юумэ тухайгаа мүнөө хэлэхэмни гээшэ.

Үнэн зүрхэнэйнгөө мэдэрэлтэйгээр бидэнэртэ индийскэ арадай хандаһан ябадал хадаа Индиин арад — Советскэ Союзай арадуудай үнэн хани нүхэр юм гэжэ ехэ лаб этигэхээр харуулаа. **(Альга ташалга).** Бидэнэр өөрынгөө нюдөөр олон юумые хараабди, обществын элдэб хүн зоной түлөөлэгшэнэртэй хөөрэлдөөбди, арад зоной юу һанажа, юун тээшэ эрмэлзэжэ, юун тухай бодожо байһыень арадһаа өөһэдһөөнь дуулаабди.

«Индийскэ болон советскэ арадууд—ахадүүнэр юм» гэжэ хаа хаанагүй хэлэгдэһэн гайхамшагта үгэнүүдые бидэнэр хэзээдэшье мартахагүйбди. **(Альга ташалга).** Манай арадуудай эбтэ байдал болон хани харилсаан тээшэ үнэн зүрхэнһөө эрмэлзэжэ байһан ябадалынь эдэ үсөөхэн эгээлэй үгэнүүд соо харуулагдана.

Манай арадуудай хоорондохи эбтэ байдал болон хани харилсаан хадаа гансал манай гүрэнүүдэй зол жаргалай болон сэсэглэн һалбаралтын тулада бэшэ, харин тэрэшэлэн арадуудай хоорондо эб найрамдал болон аюулгүй байдал бэхижүүлгын хэрэгтэ шухала байна гэжэ бидэнэр гүнзэгыгөөр ойлгон мэдээбди. Инди Советскэ Союз хоёрой хоорондохи хани барисаан хадаа эб найрамдалай айхабтар ехэ нүхэсэл мүн, энээниие эб найрамдалай дайсад тоонгүй байжа шадахагүй. Би хадаа Инди Советскэ Союз хоёрой хоорондохи эбтэ байдалай ба хани харилсаанай саашадаа хүгжэхын түлөө, Индиин Премьер-Министр г-н Джавахарлал Нерутэй амгалан мэндэ байхын түлөө духаряа үргэнэб. **(Альга ташалга).**

Премьер-Министр Дж. Неру өөрынгөө үгэ соо иигэжэ хэлэбэ:

Би зургаан һарын саада тээ Советскэ Союзда ошоходоо гансал таанартай ба танай нүхэдтэй уулзаха бэшэ, харин Советскэ Союзай арадуудтай холбоо барисаа байгуулха хуби золтой байгааб. Советскэ арад хадаа имагтал хани барисаанда дуратай ба айлшадаа хүндэлдэг арад гэжэ би мэдээб. Би советскэ арадта ехэ дуратай байһан дээрэһээ тэндэһээ ябаха үедөө зүрхэнэйнгөө зарим хубиие Советскэ Союз дотор орхибоб гэжэ хэлээ һэм. **(Альга ташалга).** Хани барисаан хадаа ходо хани барисаа үүсхэдэг юм, тиимэһээ бидэнэртэ советскэ арадай хани барисаата ёһоор хандаһан ябадалынь советскэ арадта бидэнэрэй имагтал дуратай байха ябадал үүсхэн түрүүлнэ гэжэ би этигэнэб.

Таанар Индидэ байха үедөө обществын элдэб олон хүнүүдтэй уулзаат, ошоһон лэ газартатнай таанарые халуун хани барисаатайгаар хаа хаанагүй угтаа гэжэ би һанаnaб гэжэ Неру үргэлжэлүүлбэ. Би өөрынгөө арадта дуратайб, тиин манай арадые таанар һайн гэжэ һанаа бэзэт гэжэ би һананаб. Тиимэ болохолоороо, бидэнэр хани барисаанай ашаар бэе бэеэ ойлголсохо, гансал зарим хүнүүдэй хоорондо бэшэ, харин арадуудай хоорондо эбтэ байдал тогтоохо арга зам олообди.

Бидэнэр бэе бэеэ ойлголсохо ба бэе бэедээ этигэхэ ябадалаа улам үргэдхэхые хододоо хүсэнэбди. **(Альга ташалга).** Советскэ болон индийскэ арадууд — ахадүүнэр юм гэжэ манай ороной арадуудһаа ходо дуулаабди гэжэ та хэлэнэт. Энэ хадаа гансал лозунг бэшэ, энэ хадаа бодото байдал харуулһан зүйл гээшэ. Дэлхэйн бүхы арадууд—ахадүүнэр юм гэжэ хуушанай индийскэ үгэ бии юм. Зүгөөр, этигэхэгүй, айха ябадал арадуудай хоорондохи харилсаануудые муудуулдагынь гэмшэлтэй байна. Иигэжэ айха ба этигэн ядаха ябадалые бидэнэр усадхажа шадаа һаамнай, арадуудай хоорондохи харилсаанууд хүгжэхэ байна.

Хэрбээ манай арадуудай хоорондо бэе бэеэ ойлголсохогүй ямар нэгэн ушарай байһаншье һаань, Советскэ Союзда минии ошоһоной ба Индидэ танай ерэһэнэй эсэстэ тиимэ ушарай үгы болоһондонь ехэ баясанаб гэжэ саашань Неру хэлээ. Мүнөө бидэнэр манай хани харилсаае гансал бидэнэрэй аша туһын түлөө бэшэ, харин бүхы дэлхэй дээрэ эбтэ байдал хангахын түлөө үргэдхэхэ тухай этигэл найдамтайгаар һанажа байнабди. Энэ агууехэ хэрэгтэй түлөө таанаршье, бидэнэршье бүхы зүрхэнһөө оролдохо байнабди. Эб найрамдал гээшэ хубаагдашагүй юм. Тиимэһээ тэрэниие хаа хаанагүй туйлаха, али нэгэн газарта тэрэниие эбдэһэн ябадал тэрэниие ондоо тээ сахилгада һаад хэхэтүйнь тулада оролдохо шухала.

Манай амаршалгые болон һайн һайхан хүсэлые арадтаа дамжуулан хүргэхэ бэзэт гэжэ би найданаб. Хараһан юумээ арадтаа хэлээрэйгты, юундэб гэхэдэ, хани барисаанай эли тодо гэршэ хадаа ямаршье үгэһөө үнэтэй юм. Индидэ таанарые хараха золтой байһан олон миллион хүнүүд танай ерэһэн тухай эгээн һайн һайхан һанамжаяа хэтэ мүнхэдөө мартахагүй.

Индидэ танай ерэһэн ябадал хадаа һүүлшын бэшэ, эгээн түрүүшын ерэлгэ гэжэ би найданаб. Таанарые угтан абахадаа хододоо баяртай байхабди. Хожомоо манай арад таанарые угтахадаа үнинэй, һайн хани нүхэдөө угтаһандал угтаха байна.

Түгэсхэлдөө Дж. Неру Н. А. Булганинай, Н. С. Хрущевой амгалан мэндэ байхын түлөө духаряа үргэбэ.

Улан-Удын городской XXVIII партийна конференци

Байгша оной декабриин 10—11-нэй үдэрнүүдтэ Улан-Удын городской XXVIII партийна конференци боложо үнгэрһэн байна. Конференци дээрэ КПСС-эй городской комитедэй, шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүд зүбшэн хэлсэгдэһэн ба тусхайта тогтоолнууд абтаһан байна. Конференциин делегадууд табигдаһан асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, партиин городской комитедэй хүдэлмэридэхи дутуу дунданuудые элирүүлэн, тэрэниие усадхаха талаар бодото дурадхалнуудые оруулба. КПСС-эй городской комитедэй тоосоото элидхэлһээ ба үгэ хэлэгшэдэй ямар гол асуудалнуудта тогтооһон тухайнь доро толилбобди.

КПСС-эй горкомой секретарь нүхэр Магуновай тоосоото элидхэлһээ

Тоосоото үе соо городой предприятинууд КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленумэй тогтоолые бэелүүлэн үйлэдбэриингөө түсэбүүдые дүүргэхэ талаар зарим тэды амжалта туйлаһан байна. Фабрика, заводуудай болон предприятинуудай коллективүүдэй дунда КПСС-эй XX съездын хүндэлэлдэ социалистическэ мүрысөөн үдэр ерэхэ бүри улам үргэн далайсатайгаар дэлгэрнэ. Городой ажалшад түрэл Коммунистическэ партиингаа түүхэтэ съездые ажалай шэнэ амжалтаар угтахые хүсэнэ. Городой түрүү предприятинууд: сэмбын фабрика, судно-заһабарилгын завод, «Кооператор-комсомолец» артель болон бусад һараһаа һара бүридэ үйлэдбэриингөө даалгабариие үлүүлэн дүүргэнэ.

Валовой продукци үйлэдбэрилэн гаргаха талаар 10 һарын түсэб городой промышленна предприятинуудаар 107 процент дүүргэгдээ. Үдэр ерэхэ бүри түрүү предприятинуудай болон түрүүшүүлэй тоо олошорно. Улан-Удын Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой суута строгальщик, конференциин делегат нүхэр Курочкин 1970 онойнгоо түсэбөөр хүдэлмэрилнэ. Мүн шэлэй механизированнэ заводой эрхим хүдэлмэришэдэй нэгэн Голощапова, паровозно депогой суута машинистнууд Елисафенко, Клевцов, сэмбын фабрикын сэмбэ нэхэгшэд Габитова, Шишминкина болон бусад эршэтэ ажалай үльгэр жэшээнүүдые харуулна.

Партийно-эмхидхэлэй болон партийно-политическэ хүдэлмэриие удха түгэлдэрөөр саг үргэлжэ ябуулха хэрэг зарим тэды һайжарбашье һаа, үшөөл ехэхэн дутагдалнууд бии гэжэ тоосоото элидхэл соо тэмдэглэгдэбэ.

Юрэнхыдөө городой олохон предприятинууд үйлэдбэриингөө түсэбүүдые дүүргэнэгүй. Шэнэ технологи нэбтэрүүлхэ ба доторойнгоо арга боломжонуудые хүсэд элирүүлхэ талаар ехэхэн дутагдалнуудтай байна. Зарим предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд гаргаһан продукциингаа шанарыень һайжаруулха, тэрэнэй өөрын үные химдаруулха хэрэгтэ анхаралаа табинагүй. Городой 13 предприятинууд валовой продукци үйлэдбэрилэн гаргаха 10 һарынгаа түсэбые дүүргэнгүй байшоо. Илангаяа Дээдэ-Березовкын хирпиисын завод (директорынь нүхэр Петров, партийна организациин секретарь Левша), шэлэй механизированнэ завод (директорынь байһан нүхэр Логвиненко, парторганизациин секретарь нүхэр Соловьев) болон бусад предприятинууд ехэ гээгдэлдэ оронхой. Эдэ предприятинуудай хэды иимэ гээгдэлдэ ороод байбашье, партиин районно комитет, мүн городской комитедшье саг соонь бодото туһаламжа үзүүлжэ, ажал хүдэлмэриинь һайжаруулжа шадаагүй.

Һүүлэй үедэ партийно-политическэ болон эмхидхэлэй хүдэлмэриие һуларуулһан дээрэһээ паровозо-вагонно заводшье июнь һараһаа хойшо хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилжэ байна. Паровоз хабсаралгын цех (начальнигынь нүхэр Иванов) һүүлшын дүрбэн һарын түсэбые дүүргэжэ шадабагүй.

Энэ жэлдэ городто барилгын хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Ажалшадай ажаһууха гэр байрануудые барилгын түсэб холо дүүргэгдэнгүй үлэшоо. Энэ юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, барилгын организацинууд һомологдоһон мүнгэн зөөриие хүсэд ашагланагүй, барилгые удаанаар ба шанар муутайгаар ябуулна.

Барилгын организацинуудай хүдэлмэриие эрид һайжаруулха талаар партиин городской комитет ажахын хүтэлбэрилэгшэдһөө ба партийна организацинуудһаа шанга эрилтэ хээгүй ба тэдэнэй хүдэлмэридэ бии байгаа ехэхэн дутагдалнуудые элирүүлжэ шадаагүй байна.

Республикын колхозуудта шефскэ туһаламжа үзүүлгэ мүн хангалтагүй байна. Энэ жэлдэ городой ажалшадай хүсөөр 55 мянган тонны багтаамжатай силоснэ барилганууд баригдабашье, колхозуудта үшөөл ехэ туһаламжа үзүүлхэ арга боломжо хүсэд хэрэглэгдэбэгүй.

Партиин уряагаар 47 коммунистнууд колхозуудта түрүүлэгшээр хүдэлмэрилхэеэ хүдөө гараһан байна. Мүн 133 коммунистнууд хүдөө ажахыда хүдэлмэрилхөөр эльгээгдэбэ. Гэхэтэй хамта, городой предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд колхозуудта шефскэ туһаламжа үзүүлгые тоохогүй ябадал гаргана. Энээндэ партиин райкомууд болон городской комитедүүд ехэхэн зэмэтэй.

Тоосоото үе соо партийно-эмхидхэлэй ба партийно-политическэ хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ багa бэшэ анхарал хандуулагдажа, энэ хүдэлмэри зарим тэды һайжарбашье, үшөөл ехэ дутагдалнууд бии байһаар. Партиин горком ба райкомууд, партийна эхин организацинууд коммунистнуудые идейно-теоретическэ талаарнь хүмүүжүүлхэ асуудалда анхаралаа багаар табина. Энээнэй эсэстэ коммунистнуудай ба комсомолецуудай политическэ һуралсалда ехэхэн дутагдалнууд бии. Железнодорожно болон Городской райкомуудай эмхидхэһэн зарим политһургуулинуудта, мүн кружогуудта занятинуудынь муугаар үнгэрнэ, заримдаа таһалдана. Зарим газарта шанар муутай, ухаан сэдьхэлдэ ородоггүй, ойлгосогүй лекцинүүд уншагдадаг. Пропагандистнуудай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ талаар партиин городской комитет анхаралаа үшөөл багаар табина, тэдэнэртэй семинар үсөөн үнгэргэгдэнэ. Мүн коммунистнуудай экономическа эрдэмээ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Саашань нүхэр Магунов элидхэл соогоо идеологическа хүдэлмэриие эрид һайжаруулха тухай партийна организацинууд, партиин райкомууд, мүн КПСС-эй Городской комитет хүсэд анхаралаа табинагүй гэжэ тэмдэглэбэ. Олониитын дунда ябуулагдадаг ойлгуулламжын хүдэлмэри хадаа мүнөөнэй байдалтай, мүн шиидхэгдэжэ байһан ажахын болон бусад асуудалнуудтай нягта холбоотой байха ёһотой гэжэ мэдэжэ байбашье, зарим хүтэлбэрилэгшэд—коммунистнууд энэ хэрэгые эмхитэйгээр, удха түгэлдэрөөр ябуулхын түлөө оролдоногүй. Зарим коммунистнууд өөһэдынгөө политическэ болон юрэнхы эрдэмые дээшэлүүлхын түлөө саг үргэлжэ, партиин Уставай эрилтын ёһоор тэмсэнэгүй.

Партиин городской комитет эдэ бүхы дутагдалнуудтай эрид тэмсэжэ партийна хүтэлбэриин арга шадабариие улам тодорхой һайн болгохын түлөө анхаралаа багаар табяа. Ушар иимэһээ партийно-эмхидхэлэй болон идеологическа хүдэлмэридэ иимэ дутагдалнууд тохёолдоһон байна.

Элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ нүхэр Магунов партиин горкомой аппарадай хүдэлмэри тухай, партийна организацинуудта үнгэргэгдэһэн тоосоото-һунгалтын суглаануудай дүнгүүд тухай хэлэбэ.

Шэнэ техникэ, түрүү технологи үргэнөөр нэбтэрүүлхэ арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ

КПСС-эй Центральна Комитедэй июльскэ Пленумэй тогтоолые бэелүүлэн Улан-Удэ городой промышленна предприятинуудай коллективүүд шэнэ техникые ашаглаха, түрүү технологиие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэриин эмхидхэлые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ анхаралаа ехээр табидаг болоо гэжэ делегадууд тэмдэглээ.

—Партиин Центральна Комитедэй июльскэ Пленумэй шиидхэбэринүүдэй гараһанһаа хойшо үнгэрһэн үе соо үйлэдбэриин эмхидхэл һайжаруулха 2600 гаран дурадхалнуудые Ленинэй орденто ПВЗ-гэй хүдэлмэришэд болон инженерно-техническэ интеллигенци оруулаа. Энэ хадаа социалистическэ промышленностиин эмхидхэлые нарижуулхын түлөө хүдэлмэришэдэй тон ехэ оролдолго хэшээл гаргажа байһыень гэршэлнэ гэжэ делегат нүхэр **Асеев** хэлэбэ.

Олонхи предприятинууд гүрэнэй түсэбые валовой продукци гаргалгаар дүүргэбэшье һаа, тэдэнэй хүдэлмэридэ ехэнүүд дутагдал бии байһаар. Городой эгээн томо предприяти болохо ПВЗ-гэй хэдэн цехүүд түсэбөө дүүргэнэгүй. Паровозуудые заһабарилха түсэбөө завод дүүргэнэгүй. Мүн кузнечнэ болон котельнэ цехүүд муугаар хүдэлмэрилнэ. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, заводой хүтэлбэрилэгшэд Бутко, Павленко гэгшэд таһагуудые даагшанарта шанга эрилтэ хэнэгүй, үйлэдбэриин эмхидхэлые КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленумэй заабариин ёһоор шэнэдхэн табяадүй. Эгээл тиимэһээ энэ заводто үйлэдбэриие эмхидхэлгэ, түсэблэлгэ, шэнэ техникэ болон түрүү технологиие нэбтэрүүлгэ, кадрнуудые бэлэдхэлгэ партиин табяад байһан зорилгонуудһаа гээгдэжэ ябана.

Зарим предприятинуудай болон организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд хозрасчёт бэхижүүлгэдэ гүрэнэй мүнгэн зөөриие гамтайгаар, бодомжотойгоор гаргашалха хэрэгтэ шухала анхаралаа табинагүй. Элдэб хайша хэрэг гаргашануудые бага болгохо, продуктын өөрын үнэ доошолуулха, шанарынь һайжаруулха, захиргаанай аппарадые үнэгүй, сомор болгохо тушаа парти, правительствын гаргаһан тогтоолнуудые дүүргэдэггүй хүтэлбэрилэгшэдтэ партиин горком хэмжээ абанагүй. Ажахыгаа эрхилэлгэдэ зарим хүтэлбэрилэгшэдэй эзэн бусаар хандахада партиин горком болон айкомууд обёоронгүй гарана. Хангалгын зарим организацинуудта тогтоогдоһон нормоһоо үлүү ехэ хэмжээнэй эд бараан суглараад, миин удаан хэбтэдэг. Жэшээлхэдэ, «Сельхозснабай» базада тогтоогдоһон нормоһоо дээшэ 4 миллион үлүүтэй түхэригэй машина зэбсэг, элдэб хуушарһан запасной часть болон детальнууд хэбтэнэ. «Зооветснабта» мүн 543 мянган түхэригэй худалдагдахаяа болиһон, хуушаржа хүсэеэ гээһэн медикамент хадагалагдажа байдаг.

Делегат нүхэр **М. Мясников** промсоведэй, нютагай промышленностиин предприятинуудай, «Маслотрестын» хүдэлмэридэхи дутагдалнуудые шангаар шүүмжэлээ. Олзоборилгын артельнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилэн гаргалгада нютагай түүхэй эдлэлые багаар хэрэглэнэ. Гүрэн хангаһал бээз гэжэ найдаад, бүтээн гаргадаг продукциингаа ассортиментые үргэдхэхэ тушаа оролдолго һаянай гаргахаа болишоо. Уһа хэхэ, элдэб огородой эдеэ дабһалха бочко, кадка, мүн һүхын эшэ, коромысла, дуга, сэсэг тариха шабар амһарта олзоборилгын артельнүүд урдань хэдэг, улаһа томодог байһан аад, мүнөө болишоо. Юундэб гэхэдэ, модон амһартануудые нойтон модоор хээд, магазинуудта тушаахадань, худалдатарнь тэдэнь хатажа, забһар гаража, түхэл маягаа алдахадань хүн тэдэниие абадаггүй һэн. Мүнөө иимэ зүйлнүүдые олзоборилгын артельнүүд хэхэеэ болишоо. Арад зон тэдэ зүйлнүүдые худалдажа абаха, тиимэһээ тэдэниие һайн шанартайгаар хэхэ хэрэгтэй.

Эдеэ хоолой шэнэ предприятинуудые барихадаа городой хүн зоной саашадаа олошорхо, тэдэнэй хэрэглэмжэнүүдэй улам ургаха байһые хараада абтангүй, шэнэ предприятинуудые үргэдхэхэ арга боломжогүйгөөр бариһан ушарнууд бии. Улан-Удэдэ һүнэй завод энэ жэлдэ баригдажа дүүрэһэн байна. Теэд тэрэ заводой продукци гаргаха арга боломжонь тон бага байшоо. Тэрэниие ашаглалгада орууламсаараа «Маслотрестын» хүтэлбэрилэгшэд тус заводые үргэдхэхэ хэрэгтэ 100 мянган түхэриг һомолхые гуйһан байна. Үнэхөөрөөшье энэ завод городой ажалшадай эрилтэнүүдые хангажа шаданагүй. Теэд энэ заводые түсэблэхэдөө юу бодожо байһан хүтэлбэрилэгшэд гээшэб, яагаа бодолгүй хүтэлбэрилгэ гээшэб гэжэ делегат Мясников тон зүб лэ шүүмжэлээ.

Мебельнэ фабрикын, һүнэй заводой гаргаһан продукциин шанар муу, тэрэниие һайжаруулхын тулада тэндэхи партийна организацинууд, партиин Пригороднэ райком тэмсэнэгүй гэжэ делегадууд тэмдэглээ.

Город доторoo бии байһан арга боломжонуудаа хүсэд хэрэглэжэ шаданагүйбди. Хүдөө ажахын министерствын мэдэлдэ байдаг мотор заһабарилгын завод дүүрэн хүсөөрөө хүдэлнэгүй. Теэд капитальна заһабари хэхын тулада городой жэжэхэн предприятинуудай автомашинануудые энэ завод абанагүй. Олзоборилгын артельнүүд, жэжэ организацинууд, предприятинууд автомашинаяа заһаха аргагүйдэнэ. Городой предприяти болон эмхи зургаанuудай автомобильна парк жэл ерэхэ бүри олошорно. Энэ асуудалые һаядаа шиидхэхэ арга город доторнай бии. Мүн предприяти бүхэндэ электромоторнууд олоор хэрэглэгдэдэг болоо. Теэд тэдэниие заһабарилха газар городтомнай үгы. Тиимэһээ электротүхеэрэлгэнүүдые заһабарилха тусгаар цех нэгэ томо предприятида бии болгохо шухала гэжэ делегат **Петров** хэлэбэ.

Городой предприятинуудай үйлэдбэриингөө талмайнуудые, машина болон түхеэрэлгэнүүдые зүбөөр ашаглажа, шэнэ, түрүү технологи хэрэглэжэ, продукци ехээр гаргаха, мүн городой хүн зоной ургажа байгаа хэрэглэмжэнүүдые хангаха хэрэгтэнь городой энергетическэ ажахын удаанаар хүгжэлгэ һаад түбэг татажа байна. Тиимэһээ городой энергетическэ базые үргэдхэхэ хэрэгтэ тон шухала анхарал табигдаха зэргэтэй гэжэ делегадууд **Гурьянов, Бадмацыренов** ба бусад тэмдэглээ. Мүнөө городой электрическэ ажахы арбан министерствын мэдэлдэ байдаг предприятинуудай мэдэлдэ байна. Энэ хадаа городой электрическэ ажахые нарижуулан һайжаруулгада һаад хэнэ. Эдэ багахан электростанцинуудые бултыень нэгэ министерствын—СССР-эй электростанцинуудай министерствын мэдэлдэ үгэбэл городой ажахын хүгжэлтэдэ тон ехэ туһатай байха бэлэй гэжэ делегадууд һанамжа оруулба.

Городой ажалшадые хэрэгтэй зүйлнүүдээр хүсэд хангаха

Улан-Удэдэ ажаһуудаг олон мянган ажалшадай гэр байдалай болон культурно-ажаһуудалай эрилтэнүүдые шадаал һаа һайнаар хангаха, мүн тэдэниие медицинскэ талаар хангалгые һайжаруулха тушаа олон делегадууд тогтожо хэлээ. Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, дээдэ һургуулинуудай, олон предприятинуудай, городой хүн зоной эрилтэнүүд барилгын организацинуудай муугаар ажаллажа байһан дээрэһээ үшөөл дутуугаар хангагдана. Тиимэһээ барилгын организацинуудай хүдэлмэриие эрид һайжаруулгада партиин горком онсо анхаралаа табиха ёһотой гэжэ делегадууд тэмдэглээ.

Һүүлэй хэдэн жэлнүүдэй туршада городоймнай захаар Ленинэй, Горькиин, Ждановай нэрэмжэтэ, Октябрьска гэхэ мэтын шэнэ тосхонууд баригдаа. Городой хүн зоной тоо түргэнөөр олошорно. Тиихэдэ тэдэниие хангаха медицинскэ эмхи зургаануудые барилга ехээр удаарна. Мүн тэдэ тосхонуудай зариманиинь телефонтой, радиотой болоодүй. Город доторой транспорт, мүн городой худалдаа наймаанай организацинууд, кинотеатрнууд мууса хүдэлмэрилнэ гэжэ делегадууд **Сарапулов, Васюткин, Имешкелов** гэгшэд хэлээ.

Городой томо предприятинуудай—ПВЗ-гэй, мяханай комбинадай хүтэлбэрилэгшэд медицинскэ эмхи зургаануудай гэр байрануудые барилгые түргэдхэлгэдэ, мүн врачуудые байраар хангалгада анхаралаа багаар табина гэжэ тэмдэглэгдээ.

Ажалшадай ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха талаар Горсоведэй болон районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй хүдэлмэридэхи ехэ дутагдалнуудые делегадууд мүн лэ шангаар шүүмжэлээ.

Һаяын жэлнүүдтэ студентнүүдэймнай тоо хоёр дахин олон болохонь. Теэд студентнүүдэй хамтын байра болон зооветинститудай шэнэ байшан барилга «Бурмонголстрой» трест хангалтагүйгөөр ябуулна. Хэрбээ «Бурмонголстрой» трест иимэ удаанаар барилга хэбэл манай институдай шэнэ байшан 10—20 жэлдэ бариха болоно. Теэд бидэ иимэ удаан нобшо ябадалтай эбсэхэ аргагүйбди. Тиимэһээ барилгын организацинуудай хүдэлмэриие һайжаруулгада партиин горком саг үргэлжэ анхаралаа табиха зэргэтэй гэжэ делегат **Плишкин** хэлэбэ. Республикын Министрнүүдэй Совет болон Городской Соведэй гүйсэдхэхэ комитет студентнэрэй ажаһуудалые һайжаруулха тушаа бодото хэмжээ абанагүй. Эдэ дутагдалнуудые усадхалгада горкомой шэнэ состав анхаралаа табиха зэргэтэй гэжэ делегат Плишкин хэлэбэ.

Идеологическа хүдэлмэриие ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулха

Ажалшадай дунда партийна организацинуудай ябуулдаг идеологическа хүдэлмэридэ ехэхэн дутагдалнууд бии байһаар. Идеологическа хүдэлмэриин гол дутагдал юуб гэхэдэ, политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ обществын гэшүүд, мүн бусадшье лекторнууд лекци болон элидхэл хэхэдээ ажалшадай хэжэ байһан хүдэлмэритэй уридшалан танилсангүйгөөр, тэдэнэй хэжэ байһан ажалтай, шиидхэжэ байһан зорилгонуудтай холбоогүй лекци уншадаг байна. Иимэрхүүгээр уншагдаһан лекци болон элидхэл ажалшадай сэдьхэлые ханаадаггүй, тэдэндэ ехээр нүлөөлжэ шададаггүй байна.

— Манай ороной промышленностиие саашадань хүгжөөхэ талаар КПСС-эй Центральна Комитедэй июльскэ Пленумэй табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада хүдэлмэришэдэй техническэ эрдэмые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа урда урданайхида орходоо бүри ехээр табиха зэргэтэйбди. Бүхы хүдэлмэришэдэй техническэ мэдэрэлые дээшэлүүлжэ шадаагүй сагтаа ажалай бүтээсые бүри ехэ болгохонь бэрхэтэй гээшэ. Эгээл тиимэһээ ажалай түрүү арга методые дэлгэрүүлхын, үйлэдбэридэ бүхы шэнэ, түрүү юумые нэбтэрүүлхын тулада, тиигэжэ техническэ дэбжэлтэ туйлахын тулада научно-техническэ конференцинүүдые предприятинуудта үнгэргэхэ зэргэтэйбди гэжэ делегат нүхэр **Шатилов** хэлэбэ.

КПСС-эй Пригороднэ болон Железнодорожно райкомууд политическэ ба научна эрдэм дэлгэрүүлхэ обществын районуудтахи отделенинүүдэй хүдэлмэриие һайнаар хүтэлбэрилнэгүй. Обществын тус отделенинүүд үшөө эмхидхэлэйнгээ шатаһаа холо ошоодүй. Экономическа эрдэм дэлгэрүүлгэдэ шухала анхарал табигдаадүй байһаар.

Городто ажаһуудаг бүхы хүн зоной, илангаяа залуу хүдэлмэришэдэй, залуушуулай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха тушаа делегадууд нүхэд **Матвеев, Ф. Мясников, Шопхоев, Сотников** гэгшэд тогтон хэлээ. Залуу хүдэлмэришэдые коммунистическээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ олон предприятинуудай партийна, профсоюзна болон комсомольско организацинууд ёһотой анхаралаа табинагүй. Залуу хүдэлмэришэдэй хамтын байрада, предприятинуудай улаан булангуудта, клубуудта һайса бодомжолжо зохёоһон культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулагданагүй. Хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин һулаар табигдаһан дээрэһээ залуу хүдэлмэришэдэй дунда архи ууха, элдэб һамуу һалихай ябадал гаргаха ушарнууд үсөөн бэшэ үзэгдэнэ. Зарим нэгэнэй ухаан бодолдо үлэһэн капитализмын үзэгдэлнүүдэй үлэгдэлнүүдтэй эрид тэмсэхэ гээшэ идеологическа хүдэлмэриин шухала зорилго болоно.

Залуушуулай олоороо хүдэлмэрилдэг мяханай комбинадта, сэмбын фабрикада, «Механлит» заводто ба городой бусад предприятинуудта илангаяа үбэлэй сагта спортивна хүдэлмэриие һайнаар ябуулха шухала байгаа. Спортивна түхеэрэлгэнүүд гэхэ өөдтэй юумэ үгы. Сана болон конькинууд тон үсөөн. Нэгэ хэдэн томо предприятинуудта спортивна залнууд биишье һаа, тэдэ залнууд зүбөөр хэрэглэгдэнэгүй.

Ерэхэ жэлдэ болохоёо байгаа СССР-эй арадуудай спартакиадада бэлэдхэл манайшье республика дотор хэгдэнэ. Зүгөөр үбэл болоходо олонхи физкультурнигууд спорт эрхилхэ газаргүйдэнэ. Тиимэһээ Улан-Удэдэ физкуль[турна ?] байшан бариха гээшэ тон шу[хала] хэрэг болоод байна. Теэд пар[тиин] горком, тэрэнэй секретарьнууд культурно-спортивна оборонно [хү]дэлмэридэ анхаралаа табида[г], манай хүдэлмэрээр һонирходо[г] ниитын болон советскэ орга[ни]зацинуудай гаргаһан үүсхэ[л] дурадхалнуудые дэмжэдэггүй, [тэ]ндэ шанга эрилтэ х[ээ]гүй гэжэ делегадууд нүхэд С[...]нов, Намсараев гэгшэд хэлээ.

Коммунистнуудай болон ком[со]лецуудай политическэ һурал[сал] эмхидхэлгэдэ ехэ дутагдалну[уд] байһаар. Бэеэ даагаад марксис[тско-]ленинскэ теориие шудалагшад[ай] ралсалые олон партийна орган[изаци]нууд шалганагүй. Тэдэндэ туһ[ала]жа болгон лекцинүүд үсөөн у[н]дана. Дүй дүршэлтэй болоһон [про]пагандистнуудай дүршэлые [со]хо, дэлгэрүүлхэ талаар партии[н рай]комуудай библиотекэнүүд [...] юумэ хэнэгүй. Партиин райко[мууд]дай гэшүүдые болон аппарад[ай хү]дэлмэрилэгшэдые, партийна эд[...] тэдые хэрэглэжэ, партийна гэг[...]лэй һуралсалай занятинуудай [...] шалгаха, тиигэжэ кружок болон [полит]литһургуулинуудай хүтэлбэр[илэг]шэдтэ саг соонь туһаламжа үзүү[лхэ] дутагдалнуудынь усадхаха хэрэ[г] жатайруулагдана. Партиин г[орко]мой секретарь нүхэр Магунов [идео]логическа хүдэлмэриин ямараа[р] ябажа байдагые һонирходоггүй [гэжэ] делегадууд шүүмжэлээ.

Ородой түрүүшын революци[...] жэлэй ойн һайндэрые үргэнөөр [тэм]дэглэхэ гээшэ тон ехэ полити[ческэ] удхашанартай хэрэг болоно, [...] партиин горком томо томо пред[прия]тинуудта ородой түрүүшын ре[волю]ци тухай лекци уншалгые үшө[ө эм]хидхээдүй байна, гэжэ делега[дууд] шүүмжэлбэ.

Городой районууд идеолог[...] асуудалаар ябуулдаг шефскэ х[үдэл]мэреэ улам үргэдхэжэ, кол[хозууд] болон совхозуудай культбаз[а] клубууд болон библиотекэну[уд] тэндэхи уранһайханай самоде[ятель]ностиин хүдэлмэриие һайжа[руул]да туһа хүргэхэ ехэ арга бо[ломжо]той.

Гол асуудалнуудта анхаралаа табиха, хүтэлбэрилгын арга методые тодорхой болгохо

Партиин горком, тэрэнэй секретарьнууд нүхэд Магунов, Продайвода промышленностиин гол шухала асуудалнуудта анхаралаа табяад, тэдэниие эсэстэнь хүрэтэр шиидхэхын орондо олон жэжэ бужа асуудалнуудта һамаарка сатаа барана. Барилгын организацинуудай хүдэлмэриие эрид һайжаруулгада, городой предприятинуудые электроэнергеэр хангалтада партиин горкомой бюро анхаралаа табижа, эдэ хоёр гол асуудалнуудые захадань гаратар шиидхэхын тулада эмхидхэлэйнгээ хүдэлмэриие зорюулха байһан аад, тиигэжэ шадаагүй гэжэ делегадууд **Асеев, Петров, Бердников** гэгшэд шүүмжэлээ.

ПВЗ-гэй ТЭЦ-эй хүсые нэмээжэ, городой предприятинуудые электроэнергеэр хүсэд хангалгаһаа городой бүхы предприятинуудай амжалтатай хүдэлмэри дулдыдаха бшуу. ПВЗ-гэй ТЭЦ-эй нэмэлтэ барилга түргэдхэхэ тушаа КПСС-эй горкомой бюро тусхай шиидхэбэри гаргаһан байгаа. Теэд тэрэ шиидхэбэреэ дүүргэхын тулада эмхидхэлэй хүдэлмэри оролдосо ехэтэйгээр ябуулаагүй дээрэһээнь ТЭЦ-ые үргэдхэлгэдэ энэ жэлдэ һомологдоһон мүнгэнэй миил 35 процентнь хэрэглэгдэжэ, тэрэнэй барилга мүнөө жэлдэ дүүргэгдэхэеэ болёо.

Партиин горком, тэрэнэй промышленность болон транспортын таһаг КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленумэй тогтоолой ёһоор промышленна предприятинуудые тодорхойгоор хүтэлбэрилдэг болоодүй. Горкомой секретарьнууд, промышленность болон транспортын таһагые даагша нүхэр Антонова предприятинуудаар үсөө ябана. Тиимэһээ тэндэхи байдалые тэдэнэр һайса мэдэдэггүй. Гээгдэжэ ябаһан предприятинуудта саг соонь хэрэгтэй туһаламжа үзүүлэгдэнэгүй. Фабрика болон заводуудай жиирэй хүдэлмэришэдһөө байха, цехүүдые даагшанарай, бригадирнуудай олонхинь горкомой секретарьнуудые танихашьегүй байдаг. Горкомой секретарьнууд, таһагуудые даагшанар хүдэлмэришэдэй дунда һайса ябаха, тэдэнтэй хөөрэлдэжэ, предприятинуудтахи дутагдалнуудые элирүүлээд, тэрэ дутагдалнуудые дары усадхаха тушаа хэмжээ абадаг болохо зэргэтэй гэжэ делегадууд тэмдэглээ.

Түрүү предприятинуудай дүй дүршэл халан абалсахын тулада партиин горком предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй семинар үнгэргэнэгүй. Тиимэ семинарнууд ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ туһатай байха һэн гэжэ делегат **Бердников** хэлээ.

КПСС-эй Улан-Удын горко[мой пар]тийна комитедүүдые, партий[на] организацинуудые, профсоюзна, [ком]сомольско организацинуудые [...] һулаар хүтэлбэрилнэ. Ямар [...] асуудалые горкомой бюро [...] зүбшэн хэлсэхэ гэжэ бэлэдхэ[...] шалгалта хээд, бюрогой заседа[ни] һүүлээр, тэрэ абтаһан шиид[хэбэ]риингээ хэр зэргээр дүүргэ[гдэжэ] байһыень шалгажа, эмхидхэлэ[й хү]дэлмэреэр батадхадаггүй. Мүн [...]ческо организацинуудай, дээдэ [һур]гуулинуудай хүдэлмэридэ тод[орхой] хүтэлбэрилгэ партиин горком [...]гүй гэжэ делегадууд тэмдэгл[ээ].

КПСС-эй Бурят-Монголой [обко]мой секретарь нүхэр Х[ахалов] конференци дээрэ партиин [гор]комой хүтэлбэрилгын арга [...]тэхи дутагдалнуудта тогтожо [хэ]лээ. Предприятинуудай жэ[...]наар хүдэлмэрилдэг болохын [...] горком болбол партийна эхи[н орга]низацинуудай үүргые [...] дээшэлүүлнэ. Городой пре[дприя]тинуудай олохон партийна [...] организацинууд эмхидхэлэй [бо]лон ниитэ-политическэ х[үдэл]мэриие һайнаар ябуулжа, а[жалай] бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө с[оциа]листическэ мүрысөө зүбөөр хү[тэлбэ]рилжэ үшөө шададаггүй байна. [...] хэрэгтэнь партиин Улан-Уд[эй гор]ком саг үргэлжын туһаламжа [...]дэ үзүүлнэгүй.

Партиин горком хадаа пре[дприя]тинуудай энергетическэ баз[ые үр]гэдхэхэ, барилгын организаци[нуудай] хүдэлмэриие һайжаруулха [...] тусгаар оролдолго гаргаха зэ[ргэтэй]. Мүн ажалшадай ажаһу[удалые] һайжаруулха хэрэг горком[...] харалда хододоо байха ё[һотой]. Идеологическа хүдэлмэрии[...] дээрэнь, тэрэ тоодо хүтэлб[...] кадрнуудай, интеллигенциин [...] хүмүүжүүлгын хүдэлмэри [...]руулха шухала гээд, Хахалов республикынгаа хүд[өө ажа]хые хүгжөөлгэдэ городой па[ртийна] организаци анхаралаа ехээр [табиха] зэргэтэй гэжэ хэлэбэ. Хүдө[ө ажахы]нуудые электрификацилха, [...] фермэнүүдэй ажал ехэтэй хү[дэлмэ]риие механизацилха, идеол[огическа] хүдэлмэриие һайжаруулха хэ[рэгтэ] городой предприятинуудай [...]тивүүд хүдөө ажахыда ехэ ту[һа хүр]гэхэ ёһотой.

Нүхэр Хахаловай хэлэһэн[...]лээр элидхэлые зүбшэн хэлсэ[лгые дүүр]рэжэ, конференциин тогтоо[л ба]латдаад, КПСС-эй горкомой[...]галтын комиссиин шэнэ сост[ав һун]гагдаһан байна.

Коммунистнуудай
ралсалые хүтэлбэрилнэгүй

харшэбэрэй аймагай партийна изацида 50 политһургуули, огууд байгуулагдаһан, КПСС-комой партийна библиотекын дэ лектори эмхидхэгдэһэн бай-рэшэлэн марксистско-ленинскэ бэеэ даагаад шудалагшадта хын тулада теоретическэ семи-удые үнгэргэхэ түсэб зохёог-ой.

эшье, аймагай олохон партий-ин организацинуудта партийна салай жэлые эмхитэйгээр эхил-нятинуудые идейнэ үндэр хэм-э үнгэргэхэ хэрэгтэ анхарал р хандуулагдаһан байгаа. Нё-жэлдэ Суулгын МТС-тэ, Воро-ай, Булганинай нэрэмжэтэ уудта занятинуудынь таһал- удхынгаа талаар олон дутуу тайгаар, колхозой урдахи бо-ворилгонуудтай холбоогүйгөөр гэгдэдэг ушарнууд үзэгдэдэг а. Һуралсалай мүнөө жэлдэ-Суулгын МТС-эй, Ворошило-Булганинай, Сутайн сомоной товой нэрэмжэтэ ба «Улаан утай», «Путь Ленина» гэжэ зуудай партийна эхин органи-ууд занятинуудые гээгдэлтэй-хилээ. «Улаан Шулуутай» кол-парторганизациин дэргэдэ эм-гдэһэн политкружок орой-заняти үнгэргөө. Тус кру-һуралсаха ёһотой 19 ком-тнуудай олонинь заняти-рэнэгүй. Жэшээлхэдэ, кру-түрүүшын занятида 7 ком-т, хоёрдохи занятида—3, гур-ида—4, дүрбэдэхи занятида—оо 2 коммунист хабаадалсаһан . Тиихэдэ коммунистнууд Д. в, Ц. Эрдынеев гэгшэд һурал-жэлэй эхилһэн сагһаа хойшо ье занятида ерээгүй.

мунистнуудай политическэ һу-лай нигэжэ зүндөө орхигдо-байһаниие һайса мэдэжэ бай-, колхозой парторганизациин тэрэнэй секретарь нүхэр М. ев (политкружогой пропаган-, Хонхолойн МТС-эй золодохи С-эй айкомой инструкторска бодото хэмжээ абадаггүй . Коммунистнуудай политиче-мэдхэлээ дээшэлүүлгэдэ зохи-аралай табигдадаггүй дээрэ-эдэнэй ажалай эдэбхи ба-«Улаан Шулуутай» колхозой ын гүнзэгы гээгдэлдэ оро-ть нэгэ шалтагаан энэ юм. Эндэ малажал, таряанажал муугаар эрхилэгдэнэ. Малажалай болон таряанажалай продуктнуудые гүрэндэ тушааха түсэб жэлһээ жэл-дэ дүүргэгдэнэгүй. Ажахын болон экономическа талаараа энэ колхоз ехээр гээгдэнэ.

Политическэ һуралсалай талаар иимэрхүү дутагдалнууд олон партий-на эхин организацинуудта үзэгдэнэ.

КПСС-эй айкомой пропаганда ба агитациин таһаг холын партийна ор-ганизацинуудта консультаци үнгэр-гэхэ пунктнуудые байгуулха, тэндэ хэгдэхэ хүдэлмэриинь заажа үгэхэ байгаа. Тус таһаг консультаци үнгэр-гэхэ пунктнуудые зарим нютагуудта эмхидхээ. Теэд тэдэ пунктнуудынь мүнөө хүрэтэр хүдэлмэрилжэ заха-лаадүй. Жэшээнь, Хонхолой тосхон-до КПСС-эй айкомой партийна биб-лиотекын . консультаци үнгэргэхэ пункт эмхидхэгдэһэн аад, тэрэнэй консультант һая болотор томилог-доогүй байгаа. Тус пунктын консуль-тантнь Хонхолойн МТС-эй эхин парторганизациин секретарь нүхэр Поплевин юм гэжэ партиин айкомдо хэлсэдэг. Зүгөөр нүхэр Поплевин «Намайе хэншье консультант» бол-гоогүй гэжэ мэдүүлнэ.

Партийна һуралсалай дутагдал-нуудай үшөө нэгэниинь юуб гэхэдэ, КПСС-эй айкомой партийна библио-текэ бэеэ даагаад һурагшадта зо-рюулжа лекци уншалгые хоёр һарын турша соо эмхидхээгүй. Гад-на, диалектическэ ба историческа материализм, экономическа асуудал-нуудые шудалха кружогуудта ямар-шье бодото туһаламжа үзүүлэгдээ-гүй. Тэдэ кружогуудта һуралсаха хү-нүүдэй списогүүд табигдаһан аад, һуралсалайнь заняти эхилээдүй бай-һаар.

Эдэ бүхы дутагдалнууд Мухаршэ-бэрэй айкомой пропаганда ба агита-циин таһагай хүдэлмэришэдтэ һайса мэдээжэ. Гэбэшье, энэ таһагай бо-лон партийна организацинуудай зүг-һөө коммунистнуудай һуралсалые һулаар хүтэлбэрилһэн дээрэһээнь Мухаршэбэрэй аймагта коммунист-нуудай һуралсал мүнөө дээрээ муу-гаар ябажа байна.

Иимэһээ КПСС-эй Мухаршэбэ-рэй айком болбол коммунистнуудай партийно-гэгээрэл эмхидхэлгэдэ бии байһан дутагдалнуудые ойрын сагта усадхажа, энэ хүдэлмэридэ шанга хиналта табиха зэргэтэй.

Б. Дымбрылов, манай корр.

Ажалта үдэртөө колхознигууд олзо ехээр абана

хын үнгэрһэн жэлэй туршада тын аймагай колхознигуудай, эришэдэй ба албахаагшадай бодо малай тоо 400 гаран тол-р, хони ямаадай тоо 1200 тол-р олошороо.

ерэхэ бүри ажалшадай буу-дарай тарилгын талмай ехэ бо-Гансахан 1955 ондо урда жэ-э орходоо 68 гектар ехэ овощь ртаабха тариһан байна.

озкигууд нийтын ажалда хү-олоһон ажалта үдэртөө олзо ехээр абана.

линай нэрэмжэтэ колхозой нигууд Базар Тогочеев, Цы-жи Жажинов байгша ондо авансаар 300—300 гаран пүүд, Мо-лотовой нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд С. Ф. Ефимов, Ф. И. Сычев 250—270 пүүд талха таряа абаа. Энээнһээ гадна, тэдэнэр мүнгэ ба хүдөө ажа-хын бусад продуктнуудые абаба. Иимэ жэшээ аймаг соо үсөөн бэшэ юм.

Байгша оной 11 һарын туршада аймагай колхознигууд, хүдэлмэри-шэд ба албахаагшад 60 гаран мото-цикл, радиоприёмнигуудые, оёдолой машинануудые ба бусад үнэтэй юумэ худалдажа абаһан байна.

Аймаг соо хүнгэн автомашинануу-дай тоо олошоржо байна.

Д. Жамбалов.

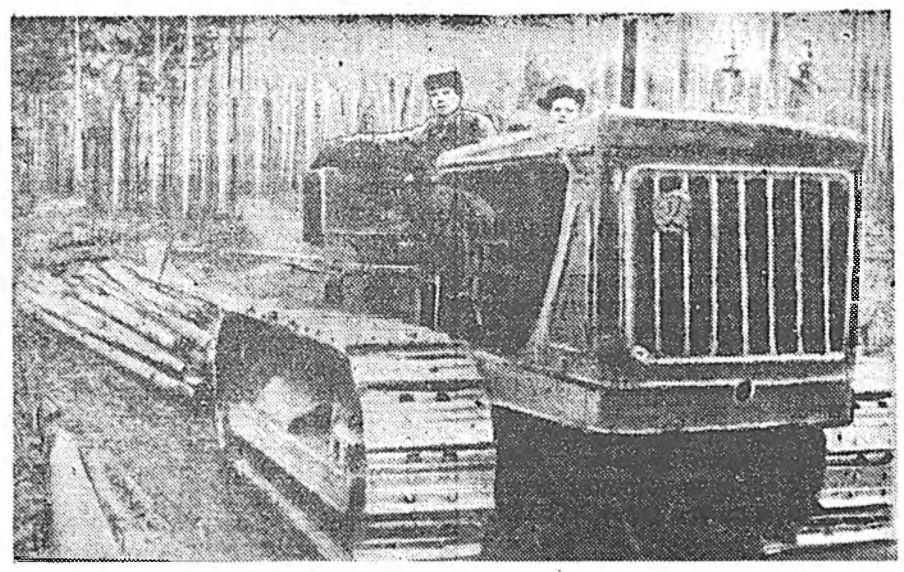

Тракторист А. И. Любовников Баргажанай леспромхозой Журавлихинска лесо-пунктда гурбадахи жэлээ хүдэлмэрилжэ байна. Нүхэр Любовников «С-80» трактор дээрэ хүдэлмэрилхэ зуураа даалгабаряа 120—130 процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тракторист Александр Любовников өөрынгөө туһалагша Михаил Гаськовтой модо шэрэжэ ябана. **Е. Молчановай фото.**

Үбэлэй агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые һайнаар үнгэргэхэ

Һанаа амар һууһаар

Хараалһан хэмжээ-ябуулгануу-дайнгаа ёһоор Прибайкальска аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз энэ жэлдэ тарилгынгаа талмайн га бү-риһөө дунда зэргээр арбаад центнер ургаса хуряаха түсэбтэй байһан аад, 7 центнер хуряагаа. Түсэбтэ ургаса эндэ юундэ хуряагдаагүйб гэхэдэ, нёдондо хүсэд хүрэхэ пар хахалаг-даагүй, хабарай тарилга саг болзор-тоо, шанар һайнтайгаар үнгэргэгдөө-гүй байна.

Теэд мүнөө эндэ урда жэлэй алдуу дутуунууд дахин дабтагдана. Кол-хоз таряагаа үни хада сохижо дүүр-гэбэшье, үрэһөө сэбэрлэнэгүй. Таряа сэбэрлэлгэ эндэ тон муугаар эмхид-хэгдэнхэй. Мүнөө эндэ оройдоо 370 центнер шэниисын, 340 центнер овё-сой үрэһэн сэбэрлэгдэжэ, тарилгын шанарта хүргэгдөө нэрэтэй. Харин мянгаад центнер шэниисын, 650 овё-сой үрэһэн сэбэрэйнгээшье, ургаха шадалайнгаашье талаар тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй байһаар. Гад-на, 150 центнер хара таряанай, 85 центнер шэниисын үрэһэн шанар муутай дээрэһээ һэлгэгдэхэ ёһотой болоо. Колхозой агроном нүхэр Ка-зарин үрэһэ шалгалтын лабораторидо үрэһэнэйнгээ бүхы таряа хүсэд шалгуулаагүй байна. Тиимэһээ мү-нөө үрэһэнэй зарим хуби сэбэрэйн-гээшье, ургаха шадалайнгаашье, сор-тынгоошье талаар ямар бэ гэжэ мэдэгдээгүй зандаа. Гэбэ-шье, тус колхоз аймаг доторoo сор-товой үрэһэ ургуулдаг ажахы гэжэ тоологдодог юм. Тиимэһээ колхоз имагтал нэгэдэхи классай гү, али элитнэ үрэһөөр тарилга хэхэ ёһотой.

Колхоз ерэхэ жэлдэ 75 гектар хар-таабха тариха түсэбтэй. Теэд мүнөө эндэ 60 гектарта хүрэхэ хартаабхын үрэһэн бии. Үшөө дутуу байһан 400-гаад центнер үрэһэнэй хартааб-ха худалдажа абахын түлөө колхо-зой правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Агафонов оролдоногүй. «Саг үшөө эртэ, үрдихэбди» гэжэ колхо-зой хүтэлбэрилэгшэд һанаагаа за-һаад, үнэтэ сагаа үнгэргэжэ байна.

Мүнөө полинууд дээрэ нютагай үтэгжүүлгэ гаргаха саг болоо. Но-ябрь һара соо 9500 тэргэ наг шэбхэ поли дээрэ гаргагдаха ёһотой бай-һан аад, оройдоол 2 мянгаад тэргэ гаргагдаа. Колхозой правлени хар-таабха ургуулдаг звеногоо тараажа, гэшүүдыень элдэб хүдэлмэридэ та-бижархёо. Энэ ушарһаа хартаабхын поли дээрэ нэгэшье тэргэ наг шэбхэ, шубуунай аргал болон үнэһэн гар-гагдаагүй байна. Мүн тэрэшэлэн кукуруза ургуулха комсомольско-залуушуулай звено тараагдашанхай. Тиимэһээ кукуруза тариха поли дээ-рэ мүн лэ агротехническэ хэмжээ-ябуулга хэгдэжэ захалаадүй бай-һаар.

Колхоз ерэхэ жэлдэ 47 гектар овощь тариха юм. Теэд мүнөө 12 центнер мангирай үрэһэнһөө бэшэ, бусад культурануудай үрэһэн орой-доо байхагүй. Үрэһэ хүрэнгэ эртээн-һээ захижа асаруулха тушаа һанаа-гаа зобоогүй дээрэһээ колхозой хү-тэлбэрилэгшэд ерэхэ хабартаа түсэб-һөө багаар, 30—35 гектар овощь та-риха тухай мүнөө хөөрэлдэжэ захал-ба. Парнигуудай 500 гаран рама ду-туу, рассада ургуулха горшоогхо-нууд хэгдэжэ үшөө захалаадүй бай-на. Огородой бригадынхид мүн лэ элдэб хүдэлмэридэ ябуулагдана.

И. Гаврилов.

Комбайнернууд шан абаба

Энэ жэлдэ Кяхтын аймагай По-гранична МТС-эй комбайнернууд харьяата колхозуудтаа таряа хуряа-ха даалгабаряа барандаа дүүргэһэн байна. Тэдэнэй олонхинь 2—2 сезо-ной даалгабари дүүргэжэ, эрхим ам-жалта туйлаа. Жэшээлхэдэ, ком-байнер Борис Габдрахманов даалга-баряа 2-һоо холо үлүүлһэн байха юм. Мүн комбайнернууд Даба Цыб-денов, Цында Цыренов ба бусад һайнаар хүдэлмэрилөө.

Эрхим ажалайнь түлөө МТС-эй 16 комбайнернуудта, мүн таряа со-хихо даалгабаряа үлүүлэн дүүргэ-һэн 10 комбайнернуудта шагнал, мүн ехэ орооһо таряан үг-тэбэ. Комбайнернууд нүхэд Габдрах-манов—580 килограмм, Цыбденов—632, Цыренов—422, Черепанова—420 килограмм ороoһо шан абаһан байна.

С. Климов.

Сатирын булан

Баабайн хүбүүн Мухаадай

Зарим нэгэ залуушуул яһала һургуулитай, ушар ёһо мэдэхэ болоһон аад, ямаршье ажал хэнэгүй, хори гаратараа эхэ эсэгынгээ хүзүүн дээрэ һууна.

«Казбек» папирос зууһан,
Хатуу «харые» дараһан
Хүхэ бостон костюмтай,
Хара велюр шляпатай

Омог дорюун нэгэ хүн
Олоной дундуур тэмтэрэн,

Зарим нэгые шүүрэнэ,
Захаһаань угзараад абана.

«Баб-баррышня...»,—гээд
Басагадые шүүрэхээр заблана.

Энэмнай — баабайн хүбүүн —
Эрдэниин Мухаадай мүн.
Хүбүүн гээшэмнай мүнөө
Хорин гурба хүрөө.

«Токарёор хүдэлөө һаам,
Түхэриг салин бага.
Колхоздо ажаллаа һаам.
Хүшэр хүндэ, холо...

Эсэгым хармаан зузаан,
Эхым сэдьхэл дулаан»,—
Гэжэ хонгор сэдьхэлдээ
«Гүлмэр» Мухаадай шэбшээ.

«Мүнөө һураха аргатай аад,
Мухаадай, юундэ
һураагүйбш?»,—
Гэжэ нүхэдэйнгөө асуухада,
Гэнэн тэрэш иигэдэг бшуу:

«МГУ-гэй философско факультедтэ
Эсэгэм аргынь олохо юм.
Үгы гэбэл, Иркутска университед-

Өөрөө сохом ошохо хүм»...

Тэрмээлжэндэл тэрэнэй
ниидэтэрнь
Табан жэл болоо.
Сугтаа һураһан нүхэдынь
Сэнтэй мэргэжэл олоо.

Андрей МАНГАТХАНОВ.

„Би гээшэб...“

Хонхолойн МТС-эй ахалагша ин-женер нүхэр Кучумов контороһоо саашна холо ошодоггүй, участогай механигуудай хүдэлмэриие халир-хайгаар хүтэлбэрилдэг байна.

Инженер Кучумов шэнэ, түрүү юумэндэ дурагүй юм. Тиимэһээ ме-ханизаторнуудай оруулһан уралан нарижуулгын дурадхалнууд мини хосордог байна. Нүхэр Кучумов ехэр-хэхэ, ноёрхохо ябадал али оло гар-гадаг. Тэрэ хадаа «Би 15 жэл соо һургуулида һурааб, би бултыень мэ-дэхэб» гэжэ хододоо «биб... биб» гээд лэ бэеэ һайрхажа ябадаг.

(Хонхолойн МТС-эй партийна организациин тоосоото-һунгуу-лиин суглаан дээрэ гараһан шүүмжэлэлһээ).

Редакцида ерэһэн бэшэгүүдһээ

„Захиһан газетэеэ саг сооӊь абанагүйбди“

Урдань Хуртага гэжэ тосхон За-каменай аймагай нэгэ багахан кол-хозой центр байһан юм. Тиихэдэ радиотой, телефонтой, һайн клуб-тай, магазинтай, медицинскэ пункт-тай, эхин һургуулитай, яһала бол-босон түхэлтэй тосхон байгаа һэн.

Хэдэн жэлэй урда тээ эндэхи кол-хоз ондоо колхозтой нэгэдэжэ, Ста-линай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын ар-тель болоһон, колхозой центр Хам-ни тосхондо һуурижаһан байна. Тэ-рэ гэһээр Хуртага тосхон мартагда-шоо. Мүнөө эндэ тус колхозой гэ-шүүдэй 45 шахуу процентнь ажа-һууна. Тэдэнэй ажаһуудалай, куль-турна эрилтые хангаха тушаа анха-рал хандуулагданагүй.

Мүнөө эндэ радиошье, телефон-шье үгы. Мүн газетэ, журналнууд удаан саг соо асарагданагүй. Тиимэ-һээ холын фермэнүүдэй малшад газетэнүүдые хэдэн һараар абадаг-гүй байна. Газетэ, журналнуудые захиха тухай эндэхи колхознигуудта хандахада, «захиһан газетэеэ саг сооӊь абадаггүйбди. Газетэ, жур-налнууд хүрэжэ ерэхэ бэшэ даа» гэ-жэ харюусадаг.

Клубынь урдань һайн байһан аад, үнинэй заһабарилагдаагүй дээрэһээ мүнөө муудашанхай. Залуушуудай клубтаа ерэжэ амарха, наадаха гэ-хэдэ, культурна хэрэгсэлнүүд бай-хагүй. Клуб соонь түхеэрэлгэшье үгы юм. Кино картинын хаа яа аса-рагдахада, һандалинуудай үсөөн дээрэһээ тэрээниие һуужа хараханы бэрхэтэй байдаг. Тус клубые дааг-ша Гуржапова культурна хэрэгсэл-нүүдые эрижэ, колхозой правленидэ хэдэн дахин хандаһан байгаа. Энэнь ямаршье үрэ үгөөгүй. Мүн эндэ ба-ни үгы байһаар.

Колхозой правлени (түрүүлэгшэнь нүхэр Хубанов), Хамниин сельсовет (түрүүлэгшэнь нүхэр Ринчинов) эндэхи колхознигуудые Хамнида нүүлгэжэ абаашаха гэжэ хараалһан юм. Теэд хэзээшье нүүлгэхэнь мэ-дэгдэнэгүй. Хуртага тосхоной ажал-шад хэды болотор иимэ байдалтай байха юм?

Д. Абармитов.

Дуугардаггүй радио

Ехэ-Нугын сомоной Сталинай нэ-рэмжэтэ колхоз (Кяхта) аймаг до-торoo эгээн томо колхозуудай нэгэ-ниинь юм. Урдань энэ колхоз өөрын радиоузелтай боложо, айл бүхэндэ радио оруулһан байгаа. Ингэ-жэ колхознигууд һүүлшын шэнэ һо-нинуудые үдэр бүри шагнажа байха аргатай болоһон байна.

Гэбэшье, радиоузел һүүлэй үедэ хүдэлмэрилхэеэ болишоо. Энэ ра-диоузелые заһуулха, тэндэ ша-дабаритай радистые табиха тушаа хэмжээ абахыень колхозой хүтэлбэ-рилэгшэдһөө эрихэдэ, энээниие ан-харалдаа абанагүй.

А. Банзараксаев.

КРИТИКЭ БА БИБЛИОГРАФИ

Залуу нүхэрэймнай шүлэгүүд

гээшэб гээд лэ шүлэг бэшэг-тоодо өөрыгөө оруулалсахаяа ггүй, «биб» гээд лэ бэеэ дэ-гадаггүй, оюун бэлигээр тү-ье һаа, ухаан бодолоороо да-поэдүүд олон юм.

а Чимитов тон тиимэ, өөрын-эһэн зохёолдо хатуу шанга табидаг нүхэдэй нэгэн мүн. даа үетэнэйнтээ, залуу поэ-нгээ дунда байхадаа эгээл лын зэргэдэ, хойхонуурша а оролдодог.

хадаа илангаяа залуу поэдүү-н нилээд үнихэнэй бэшэһэн, ургааншье ном гарһаһан поэ-сахихада һаалта болохогүй, һайшаалтай сахил, абари зан болоо.

а Чимитов литературын ажа-эрэгшэ үдэр эхилһэн бэшэ. эй хэһэн Н. В. Гоголиин «Ре-комедиин оршуулга хэблэг-үнихэн болоо. Тэрэ оршуул-есэдэ наададаг артистнарай лангаяа һайн сэгнэлтэ абан-н С. Михалковой шүлэгүүдэй а сборник. С. Маршагай р Твистер» гэдэг номые хэб-гаа. Хүүгэдтэ зорюулагдажа бэшэгдэһэншье номуудые һан байха. Мүн залуушуудай нилээд олон дууе ородһоо аа.

этын ажал хэхэдээ хүүгэдэй ямар байха ёһотойб гэжэ хо-додоо бодол түрэһэн, энээн тухай һанажа үзэһэн байна бшуу.

Г. Чимитов хадаа хэдэн жэлэй ур-да хүүгэдтэ зорюулһан шүлэг бэшэ-жэ эхилһэн юм. Тиигэбэшье, мэнэ һаяхан, «Манай колхозой үхибүүд» гэһэн тэрээнэй анха түрүүшын сбор-ник гараба. Энэ ном соо хамтадаа гушаад шүлэг согсологдоо.

Шираб Нимбуев, Данри Хилтухин, Дамба Жалсараев, Чимит-Рыгзен Намжилов гэгшэд һүүлэй жэлнүүдтэ хүүгэдтэ зорюулжа һайнууд шүлэ-гүүдые олоор бэшэһэн, сборнигуу-дыешье хэблэжэ гаргаһан байна. Эдэ нүхэдэй болон бусадай номууд соо Г. Чимитовэй сборнигой хуулита һууриия эзэлэн багталсахань дам-жаггүй.

Тус сборник хадаа «Түрэл дайда сэсэглээ», «Манай колхозой үхи-бүүд», «Һургуули тээшээ», «Таабари шүлэгүүд» гэһэн бүлэгүүдтэй. Сбор-нигой бүлэг бүхэндэнь тушаа бүри тогтохо, гушаад шүлэгүүдые ами аминдань абажа хараха хашалан байнагүй. Юундэб тэхэдэ, хүүгэдтэ зорюулан манай бэшэһэн шүлэгүү-дээр һонирходог нүхэд энээхэн но-мые уншаһаншье, өөһэдөө уншажа-шье байна.

Залуу поэт Г. Чимитов энэ ном соо оруулагдаһан шүлэгүүдээ бэшэхэдээ хүүгэдтэ тон зүрхэнһөө энхэржэ, тэдэнэрые хөөршөөн һайшаажа, тэ-дэнэрэй һонирходог юумые мэргэ-нээр оложо шадаа байна. Хүүгэдтэ зорюулжа зохёол бэшэхэдэ нилээд ехэ шадабари эригдэдэг байха юм. Залуу поэт хадаа энэ ехэ эрилтэ, ха-рюусалгые яһалаар бэелүүлэн дүүр-гээ.

Жэшээ абаад хараябди. Талха һагшалга хадаа гэрэй эзэн эхэнэр-нүүдэй үдэр бүри хэжэл байдаг «ша-шаг жэжэ» хүдэлмэринүүдэйнь нэгэн болоно. Эхэнэрэй талха һагшажа байхада бидэнэр ойгууранъ обёорон-гүй үнгэрнэбди. Харин манай залуу энэ нүхэр тогтожо адаглан хараад, талха һагшаха гээшэ тон шадабари-тайгаар хэгдэхэ, поэтическэ шанар-тай гоё ажал гээшэ гэжэ олоо. Тии-гээд хёрхо хурса энэ ажаглалтадаа баясажа, үхибүүдһээ байха наһатай хүнүүдэй һонирхомоор, эхинһээ эсэс хүрэтэрөө хүнэй ажалые магтан һай-хашааһан ажалай бишыхан гимн бэшэжэрхиһэн байна.

Тамиртай гарханууд
Тас-тасхан ташана.
Һагшуур—һабиганууур
Һаб-һабхан һагшана.
Саһандал бадхана
Саб сагаан талхан.
Улам ехээр адхарна—
Ургана хадахан.
Түхэреэн ханатай,
Һэрхигэр оёортой
Һагшуур—һайхасаан
Һаб—һабхан һагшана.
Хэлтыгээд абана,
Хэлбэлзээд орхино,
Аалихан һиинана,
Аргаахан жиигана:
«Айл бүхэндэ байратайб,
Арюун сэбэр байдалтайб.
Хүнгэн солбон бэетэйб,
Хүндэ ехэ туһатайб».

«Һагшуур» гэһэн шүлэг уншаха-даань хүүгэдэй нюдэндэ саб сагаахан талха обойсо һагшажа байһан эхэ-нэр элитэ харагдана ха юм. Хүүгэ-дүүд өөһэдөө талха һагшаад үзэхэ, талха һагшажа һураха хүсэл хүү-гэдтэ заагүй ерэхэл бэзэ. Гадна, «Эжы, талхан хаанаһаа ерээб? тал-ха хэн хээ юм?» гэжэ хүүгэд саа-шань асуун һонирхохо баатай. Эхын-гээ бариһан хилээмэ эдижэ байха-даа, талха сэбэр болосо һагшажа, оролдожо, тиимэ амтатайханаар болгоһон эхээе хүндэлхэ бодол хүү-гэдтэ мүн лэ түрэхэл ушартай.

Зарим нүхэдэй хүүгэдтэ зорюул-һан шүлэгүүдынь шадабари мэргэ-жэлэйнь бага, хүүгэдэй бодото һо-нирхолые ойлгодоггүй дээрэһээнь, хүүгэдтэ гэжэ зорюулагдаашье һаа, хүүгэдэй боложо шададаггүй. Тэрэ шүлэгүүдынь шүлэг бэшэ, харин «Хүүгэд тоомтой байгты. Сэбэрхэ-нээр нюураа угаагты. Үнэн сэхэ зон болоогты» гэһэн захяа заабари, уряа лозунг болошодог.

Хашартай хажар болошоһон һур-гаал үгэ зохёол сооһоо дуулахаяа хүүгэд хүсэдэггүй. Хүнүүдэй харил-саае, яажа аха зониие хүндэлхэ ту-хайда, ажалда багаһаа дадаха ту-хайда шадамар поэдүүд хүүгэдэй һо-нирхомоор харуулдаг. Тиигэжэ бай-далые харуулха һэлэбэри «Һагшуур» шүлэг соо бии гэжэ һанагдана.

Хүүгэдэй һонирхол, тэдэнэй дэл-хэйе ажаглан таниха харгы хадаа ехэшүүлэйхиһээ тон онсо илгаатай.. «Сэбэрхэнээр нюураа угаагаад, са-гаахан полотенцээр аршагты» гэжэ сэхэ һургаһан шүлэгһөө «Гар нюу-раа угаадаггүй, гансахан үнэгэн бии һэн ха» гэжэ эхилһэн шүлэг тэдэнэр-тэ үлүүгээр абастай байна.

«Айлшан» гэһэн бишыхан поэмэ ехэ һонирхолтой. Дүрбэн бишыхан басагад дууда дуудаһаар ойн элдэб ангуудые «шэлүүһэн абгые шэнэ бэ-ритэйнь, уургай хабаргые үүри нү-хэртэйнь» ерүүлнэ. «Хэрмэн дүүхэй хээтэйтэеэ, һарьһа эрбээхэй һайхан-таяа, ерыт манайда, хүрыт манайда» гэжэ басаган урина. Холынгоо зэр-лиг айлшадые басагад гэртээ, хурим найртаа ерүүлжэ хүндэдэ һуулгана. Харин тиигээд тоһо һү асардаг үнеэ-дээ, нооһо, арһа, мяха үгэдэг хони-дые, хан харгыда шэрэдэг адуу мо-ридоо, үндэгэ түрэдэг тахяагаа урилсахаяа мартажархёо. Гэрэйнь амитадай гомдол үгэ энээхэн шүлэг соо ехэ һонирхолтой. Энэ ёһотоороол хүүгэдэй зохёол боложо шадаа.

Хүүгэдэй үнэн зүрхэнһөө эльгэ хатан баясамаар, уншажа үгэгты гэжэ тэдэнэрэй олонто удаа эхэ эсэ-гэнэрээ хашараамаар, заатагүй шэ-нэ юумэ наһан соогоо мартахагүй-гөөр үхибүүдэй толгойдо хадуугда-ма, тон һайнууд, «Айлшан» гэһэн шүлэгшүү зохёолнуудые олоор бэ-шэебди гэжэ ахашье, дүүшье нүхэ-дөө уряалнаб.

Г. Чимитовэй шүлэгүүдэй хэмжүү-рынь мүн рифмэнь баһа һонин. Шү-лэгүүдэй мүрнүүд дуунай текст шэн-ги соморхонууд, тоб гэһэн онсо удха-тай. Энэ хадаа сэнэ гай боложо ерэ-шэһэн зүйл бэшэ. Ород дуунуудые бурят дээрэ оршуулха «шэмхэлүүр нобшо» ажал хэжэ, авторай хашар-гүй нэтэрүүгээр һууһанайнь аша мүн байна. Юундэб гэхэдэ, һайн дуунуу-дай үгэнь олон табые шашаһан, ужаг ута байдаггүй ха юм!

Номой удха найруулгые магтаһан һаа, эгээ һүүлдэнь дутуу дундануу-дые тэмдэглэдэг рецензи бэшэгшэ-дэй заншал бии. Г. Чимитовэй сбор-ник соо заримдаа үшөөл һайжаруул-жа боломоор шүлэгүүд, сэг табяад дүүргэхэ газарта үшөө нэгэ бага үр-гэлжэлүүлээд абаһан газарнууд бии. Хэрбээ саашадаа залуу авторай эрилтэеэ, мэргэжэлээ энэ хэмжээн-һээ доошолуулаа һаа, дутуу дун-дыень дэлгэрэнгыгээр хараха саг байна бэзэ.

Манай республикын залуу уран-зохёолшодой дүрбэдэхи зүблөөн үн-гэргэгдөө. Урда урдандаа болоһон зүблөөнүүдтэ ерэдэгһээ улам олон залуу бэшэгшэдэй бии байһанда, мүн урда урдынхиһаа олон сборни-гуудай—рассказуудай, шүлэгүүдэй залуушуулаар бэшэгдэн хэблэгдэ-һэндэ баясанабди.

Б. Санжин хадаа тус сборнигые оролдожо хинаһан, тон һайн ном бо-лохынь түлөө ажаллаһан редактор байна. Манай номой хэблэл энэ сборнигые гаргахадаа, хүүгэдэйгээ библиотекэ һайн сборнигоор бая-жуулаа, хүүгэдэй баясама һайн бэ-лэг баряа гэжэ тэмдэглээ.

«Үшөө һайнууд, эдэ шүлэгүүдһээ үлүү хурса шүлэгүүдые улам ехээр бэшэжэл бай!»—гэжэ залуу нүхэр-төө бултанайнгаа зүгһөө захин най-даябди.

Ч. ЦЫДЕНДАМБАЕВ.

Вьетнамай Демократическа Республикын орденууд советскэ морягуудта барюулагдаба

Советскэ «Архангельск», «Ставрополь» гэжэ теплоходуудай морягуудые Ажалай I, II ба III шатын орденуудаар Вьетнамай Демократическа Республикын правительство ба президент Хо Ши Мин шагнаа.

Индо-Хитад тухай Женевскэ хэлсээнэй ёһоор, Урда Вьетнамһаа Вьетнамай Демократическа Республикада бусажа ерэхэ болоһон хүнүүдые шэрэлгэдэ эдэ суднануудай команданууд хабаадалсаһан байгаа.

Вьетнамай Демократическа Республикын хэрэгүүдээр СССР-тэ байдаг саг зуурын этигэмжэтэ То Куанг Дау ДРВ-гэй правительствын даалгабаряар декабриин 12-то советскэ морягуудта орденуудые барюулаа.

Шагнагдагшадай зүгһөө «Архангельск» теплоходой капитан Д. К. Зотов үгэ хэлэжэ, үндэр дээдэ хайра олгоһонойнь түлөө Вьетнамай Демократическа Республикын правительствода, президент Хо Ши Миндэ баясхалан хүргөө.

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын ба Далайн флодой министерствын харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, советскэ хэблэлэй түлөөлэгшэд орденуудые барюулгын үедэ байлсаа.

(ТАСС).

Монголой арадай-революционно партиин ЦК-гэй пленум

УЛАН-БАТОР, декабриин 13. (ТАСС). Монголой арадай-революционно партиин Центральна Комитедэй пленум Улан-Баторта декабриин 5-һаа 8 хүрэтэр болоһон байна. Хүдөө ажахын бүлгэмүүдые, морин сенокосилкаар үбһэ сабшаха станцинуудые болон госхозуудые партийна организацинуудай зүгһөө хүтэлбэрилгые һайжаруулха тухай МНРП-гэй ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь Дамбын элидхэлые пленум шагнаһан ба зүбшэн хэлсэһэн байна. Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар пленум дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаа.

Английска генерал-губернаторые зайсуулхые Суданай олониитэ эринэ

КАИР, декабриин 13. (ТАСС). Суданска столицада олон зоной хабаадалгатай митинг боложо, Суданда байдаг английска генерал-губернаторай хэдэг ажалые зогсоохо эрилтэ табяа гэжэ Хартумһаа мэдээсэгдэнэ.

Английска генерал-губернаторай Суданда байлга «ороной эрхэ сүлөөдэ халдалга болоно» гэжэ антиимпериалистическэ фронтһоо парламентын депутат Хасан Зарук мэдүүлээ.

Митингын һүүлээр демонстраци болоо. Демонстрацида хабаадагшадай дундаһаа хүнүүд арестовалагдаһан байна.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Бюрогой сесси

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Бюрогой сессиин декабриин 11-нэй заседани дээрэ бразильска врач Кондер, советскэ уранзохёолшо Эренбург үгэ хэлээ.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Бюрогой сесси декабриин 12-то хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ. Лю Нин-и (Хитад) түрүүлэгшээр һуугаа.

Сэрэгэй хэлсээнүүдэй баталагдаһанһаа уламжалан Дүтын ба Дунда Востогто тохёолдоһон байдал тухай Антуан Табет (Ливан) элидхэл хээ.

Удаань Д. Р. Брандвейнер (Австри) ороной нейтралитедэй найдамтай байлгые хангаһан австрийска гүрэнэй договор баталалгаһаа уламжалан бии болоһон байдалые шэнжэлһэн байна.

Фернан Винь (Франци) гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Женевэдэхи зүблөөн тухай һануулха зуураа, уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулхые хүсэдэггүйшүүл удаан саг соо нэгэл хараа бодолоо баримталдаг зандаа үлэжэ шадахагүй гэжэ заагаа.

Ромеш Чандра (Инди), аргентинскэ уранзохёолшо Варела, Спано (Итали), Сайондзи (Япони) заседани дээрэ мүн лэ үгэ хэлээ. (ТАСС).

Экономическа харилсан туһалалсалгын комитедэй сесси

Экономическа харилсан туһалалсалгын Соведэй сесси декабриин 7-һоо 11 хүрэтэр Будапешт городто болоһон байна. Соведтэ оролсодог бүхы оронуудай — Албаниин Арадай Республикын, Болгариин Арадай Республикын, Венгерскэ Арадай Республикын, Германска Демократическа Республикын, Польско Арадай Республикын, Румынска Арадай Республикын, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай ба Чехословацка Республикын түлөөлэгшэд сессиин хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Соведтэ ородог гүрэнүүдэй арадай ажахын ойрын жэлнүүдтэ ямар шэглэлтэйгээр хүгжэхэ байһан тухай, эдэ оронуудай хүн зоной ажабайдалые саашадань һайжаруулха тухай Соведэй сесси дээрэ һанамжанууд тухайгаа хөөрэлдөөн болоо.

Соведтэ ородог гүрэнүүдэй хоорондо удаан болзороор баталагдаһан худалдаа наймаанай хэлсээнүүдэй гол түлэб мүнөө жэлдэ дүүрэхэ байһан дээрэһээ Соведтэ ородог гүрэнүүдэй хоорондо худалдаа наймаанай удаан болзорой хэлсээнүүдые баталха ябадалда хамаатай асуудалнууд Соведэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. (ТАСС).

Чехословакиин хүдөө ажахые хүгжөөхэ тухай Вильям Широкиин хэһэн элидхэл

Чехословацка телеграфна агентство иигэжэ дамжуулна:

1956 ондо арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай декабриин 9-дэ Прагада болоһон конференци дээрэ Чехословакиин премьер-министр Вильям Широкий элидхэл хээ.

Энэ жэлдэ Чехословакиин экономическа хүгжэлтын үрэ дүнгэй һайн байһан тухай тогтоод, арадай ажахые хүгжөөхэ хоёрдохи табанжэлэй түсэбэй проект тухай элидхэлшэ дэлгэрэнгыгээр хэлээ. 1956—1960 онуудта промышленна үйлэдбэриин юрэнхы хэмжээе, багсаахада, 50 процентээр дээшэлүүлхээр хараалнабди. Тиихэдэ арадай бүхы ажахыда үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргажа үгэдэг хүндэ промышленность арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилдэг хүнгэн промышленностьда орходоо бүри түргэнөөр хүгжөөгдэхэ юм. Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые бүтээлтые үлэмжэ ехээр хүгжөөгөөгүй һаа, үйлэдбэриин саг үргэлжын ургалта хангаха, ажалшадай улам дээшэлжэ байһан эрилтэнүүдые хангаха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукциин өөрын үные химдаруулха гол эшэ үндэһэн болгошо арадай ажахын техническэ хэмжээе дээшэлүүлхэ аргагүй гэжэ Широкий хэлээ.

Хоёрдохи табанжэлэй үедэ арадай ажахые амжалтатайгаар хүгжөөхын тулада түлишын, энергетическэ болон рудна базануудай гээгдэлые зайсуулха хэрэгтэй. Хүдөө ажахын талаар хоёрдохи табанжэлэй үедэ ургамалай ба малажалай үйлэдбэриие саашадань түргэнөөр хүгжөөлгэ хангагдаха зэргэтэй. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие, багсаахада, гурбанай нэгэ хубяар дээшэлүүлхэ гэжэ түсэбэй проектээр хараалагдана. Энээниие хангахын тулада хүдөө ажахын ашаг олзо үгэлтые хаматай түрүүндэ дээшэлүүлхэ, хүдөө ажахын социалистическэ секторые мүн лэ түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэй. 1956 ондо промышленна үйлэдбэриин хэмжээн мүнөө жэлдэ туйлагдаха ёһотой хэмжээнтэй сасуулбал 9 процентээр дээшэлхэ байна.

Капитальна барилтын асуудалнууд тухай В. Широкий саашань хэлээ. 1956 ондо тус барилтын хэмжээн мүнөө жэлдэ туйлагдахаар хараалагдажа байһан хэмжээнтэй сасуулбал 21 процентээр дээшэлхэ юм. Үйлэдбэриин техническэ хэмжээе дээшэлүүлгэдэ хамаатай асуудалнууд тухай элидхэлшэ мүн лэ хэлэһэн байна.

Ажахын хүтэлбэрилхы органуудай хүдэлмэриие һайжаруулха шухала байһан тухай премьер-министр Вильям Широкий элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ заагаа.

(ТАСС).

СССР-тэй дипломатическа харилсаагаа һэргээхые Бразилиин олониитэ эринэ

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 13. (ТАСС). СССР-тэй болон арадай демократиин оронуудтай дипломатическа харилсаануудаа һэргээхые Бразилиин олониитэ эринэ гэжэ бразильска «Импренса популар» газетэ мэдээсэнэ.

Советскэ Союзтай дары харилсаа байгуулхые уряалһан резолюци Парана штадай хуули гаргалгын сутлаан баталан абаа.

Сирийскэ армиин генеральна штабай коммюнике

БЕЙРУТ, декабриин 13. (ТАСС). Дамаскһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, сирийскэ армиин генеральна штаб коммюнике толилоо. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ. Декабриин 11-нэй һүни израильска хоёр батальон шахуу ябган сэрэг Тивериатска нуурай зүүн талын сирийскэ хилэнүүдтэ үргэнөөр добтолго хээ. Артиллери, бронемашинанууд, харуулай сэрэгэй суднанууд болон десантна частьнууд тэдэниие дэмжэһэн байна. Израильска сэрэгүүд Иордан мүрэнэй адаг багаар сирийскэ газар руу добтолон орожо, Айн Гев пункт шадар сирийскэ хилын харуулай 4 постые эзэлээ.

Сирийскэ сэрэгүүдтэй хоёр час соо дайлалдаһанайнгаа һүүлээр олохон хүнүүдээ алуулаад, израильска сэрэгүүд сухариха баатай болоһон байна.

Сириецүүдэй талаһаа 23 хүн алуулаа, 28 хүн һураггүйгөөр хосороо гэжэ коммюнике соо хэлэгдэнэ.

Греческэ загаһа барилгын судные турецкэ морягуудай буудаһан тушаа

АФИНЫ, декабриин 13. (ТАСС). Греческэ «Агиос Николаос» гэжэ загаһа барилгын судные турецкэ морягуудай буудахада, греческэ нэгэ загаһашан алуулһан байгаа. «Эгейскэ далай дээрэ турогуудай ямаршье ябуулга хээ һаань, тэрээндэнь адли тиимэ хэмжээнүүдээр харюусаха гэжэ греческэ флодой генеральна штабта» энээнтэй дашарамдуулан Грециин премьер-министр Караманлис захиралта үгөө гэжэ «Акрополис» газетэ мэдээсэнэ.

«Энэнэй ёһоор греческэ мэдэлэй уһан дээрэ турецкэ ямаршье судны харагдаа һаань, греческэ харуулай корабльнууд тэрэ доронь буудаха ёһотой болоно» гэжэ газетэ бэшэнэ.

«Греческэ загаһашадые хамгаалхын тулада харуулай суднануудые олоор табиха» гэжэ Караманлис захиралта үгөө.

Премьер-министр Караманлис Турциин правительствода буруушаалга мэдүүлээ гэжэ газетэ бэшэнэ.

Французска гражданска авиациин хүдэлмэришэд забастовко хэнэ

ПАРИЖ, декабриин 13. (ТАСС). Агаарта ниидэлгын аюулгүй байдалые хангаха албанай хүдэлмэришэд Франциин гражданска аэродромууд дээрэ забастовко хэжэ эхилһээр һара болобо. Забастовко хэгшэд өөһэдынгөө материальна байдалые һайжаруулха эрилтэ хэнэ.

США ба Багдадска сэрэгэй хэлсээн

«Техране Мосаввар» журналай Тегеранһаа декабриин 10-да мэдээсэһэнэй ёһоор, Багдадска хэлсээндэ хабаададаг оронуудай болон США-гэй правительствын хоорондо холбоо байгуулха организациие Багдадта бии болгохо гэжэ США-гэй правительство шиидхэбэ. Энэ организациие Иргта байдаг американска посольствын советник хүтэлбэрилхэ юм.

(ТАСС).

Үхибүүдтэ шэнэ велосипед

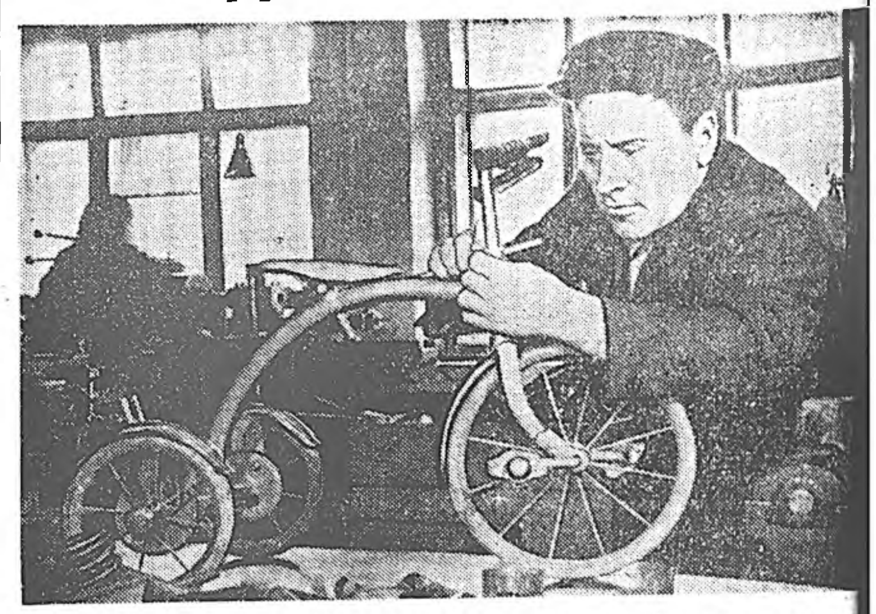

Улан-Удын шэгнүүр заһабарилтын завод үхибүүдэй шэнэ конструкциин велосипед энэ жэлэй сентябрь һараһаа бүтээжэ эхилбэ. Гурбан мөөрэтэй энэ велосипедые слесарь Федор Михайлович Столь зохёоһон байна. Нүхэр Столиин оруулһан ухаалан зохёолгын хэдэ хэдэн дурадхал үйлэдбэридэ хэрэглэгдэжэ, завод ехэ мүнгэнэй зөөри арьбалһан байна.

Гурбан мөөрэтэй энэ велосипед бүтээхын тула нэгэ адли хэбүүд хэрэгтэй болоо. Конструктор Столь иимэ хэбүүдые шадамараар зохёогоо. Велосипедэй бүхы детальнуудынь нимгэн түмэрөөр хэгдэжэ, ехэ мүнгэнэй зөөри арьбалагдаха.

Шэгнүүр заһабарилгын завод шэнэ жэлһээ хойшо хүүгэдэй вел[...] пед олоор бүтээн гаргадаг боло[...] Таатай зохидоор хэгдэһэн шэнэ[...] струкциин энэ велосипед ганса[...] манай республикада наймаалагд[...] бэшэ, мүн бусад областьнуудта [...] гээгдэхэ юм.

Партиин XX съездын хүндэл[...] дэлгэрһэн мүрысөөндэ энэ ур[...] нарижуулагша эдэбхитэйгээр хэ[...] далсаад, туйлаһанаараа һана[...] амарангүй, бүри оролдосото[...] ажаллажа байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: уралан нари[...] лагша Ф. М. Столь шэнээр зохё[...] велосипедээ шалгажа байна.

С. Доржиевай фото ба[...]

Спортивна гимнастикаар республикы[...] түрүү һуури эзэлхын түлөө

Амаралтын үдэр, декабриин 11-дэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ пединститудай спортивна ба актова залнуудта спортивна гимнастикаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн болоо.

Эхэнэрнүүдэй дундаһаа пединститудай студентка Ильина гимнастикын багажанууд дээрэ элдэб упражнени эрхим һайнаар хэжэ, 9 бал абаба. Эрэшүүлэй дундаһаа гимнаст Ягудин 9 балтай болоо.

Олон эдир гимнастнууд энэ мүрысөөндэ хабаадалсаа. ГорОНО-гой эдир спортсменүүдэй һургуулиин ба 9-дэхи һургуулиин команданууд эрхим амжалта харуулба.

65-дахи һургуулиин багша Яцевичын упражнениие харагшад альга ташалгаар угтаба. Ильина («Буревестник»), Ягудин («ПВЗ-гэй Локомотив») мүрысөөнэй эсэстэ бусадһаа түрүүлжэ, республикын чемпион болоо. Хоёрдохи һуурие Алексеев («Буревестник»), гурбадахи һу[...] Школьникова (9-дэхи һургу[...] эзэлээ. Эрэшүүлэй дунда [...] һуури гимнаст Бородин, 3-дахи [...]ри Цыденешеев (хоюулаа [...]вестнигэй») эзэлһэн байна.

3-дахи разрядай гимнаст[...] дунда Малахинов («Буревест[...] нэгэдэхи һуури, Куликов ([...]вестник») хоёрдохи һуури, М[...] «Байкал» гурбадахи һуури эз[...]

3-дахи разрядтай эхэнэр[...] дунда Красовцева (1-дэхи һур[...] нэгэдэхи, Павеляева, (ЮСШ) [...]дохи, Делкова («Байкал») гу[...]хи һуури эзэлээ.

Командануудай дунда «Ди[...] гимнастнууд 1-дэхи, ДСО [...]вестнигэй» гимнастнууд [...] «Байкалай» команда 3-дахи [...] эзэлээ. Илагшадта дамжуул[...] тус тустань шангууд, [...]муud барюулагдаа.

Л. Боб[...]

Шатараар облпрофсоведэй кубогой түлөө

Облпрофсоведэй кубок абахын түлөө ПВЗ-гэй заводской комитедэй команда культурын хүдэлмэришэдэй профсоюзай обкомой хоёрдохи командатай декабриин 11-дэ шатараар наадаба.

Культурын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой командада нэгэ хүн дутуу байбашье, тэдэ 3:2 тоотойгоор ПВЗ-гэй командые шүүбэ. Макальский Тулиные, Цыдыпова Николаевае шүүгээ. Тоглоө[...]робьев, Климов—Санжин [...]тэнсээ.

Культурын хүдэлмэрилэ[...] профсоюзай обкомой кома[...] гадна, медицинскэ хүдэлмэри[...]дэй профсоюзай обкомой ко[...] гүрэнэй эмхи зургаануудай хү[...]рилэгшэдэй обкомой команда [...] финальна уулзалгада хабаада[...]

А. Сум[...]

Врачын зүбшэл

ГРИПП

Халууралга, хэжэг гэжэ бурят зоной нэрлэдэг грипп үбшэн хадаа тон дэлгэрэнги ба бэлэхэнээр халдажа тарадаг үбшэн юм. Грипп үбшөөр наһатайшье хүн, илангаяа үхибүүд ехээр үбшэлдэг байна.

Грипп үүдхэдэг микроб хадаа аргагүй бишыхан, тэрэниие юрын микроскопоор хаража болохогүй, имагтал электронно микроскопоор харадаг юм.

Гриппэй вирус ехэнхидээ хамар соо, хоолзуурта байжа, үбшэн хүнэй найтааха, ханяахада, шүлһэнэйнь сэсэрдэһээр оршон тойронхи агаарта дэлтэрдэг. Иигэжэ грипптэһэн хүн үбшэ үүдхэгшэ микробуудые тараажа, тойроод байгшадтаа халдаадаг юм. Грипптүүлдэг микробой хүндэ ороод, тус үбшэнэй түрүүшын тэмдэг хүрэтэрхи сагынь хоёр үдэрһөө сааша үргэлжэлдэггүй. Миин элүүр байтараа хүн дааражa, халууржа эхилдэг, бэеынь халуун ехэ боложо, заримдаа 39—40 градус хүрэдэг юм. Энэл үедэ мүн толгойнь, ехэнхидээ духа багтаа үбдэжэ, бүхы бэе махабодонь хүшэжэ хуянтаһан шэнги болодог, илангаяа хүнэй ууса, булшан багта ехээр хүшэһэн агсагадаһан шэнги байдаг. Саашадаа грипптэһэн хүнэй бэе шадал шэнээгүй болон һуларжа, эдеэ хоолһоо гараад, хэбтэри болодог. Гадна, унтаана болодог, заримдаа шууяанда дурагүй болодог. Бэеынь халуунай ехэ болохо тудам хамарынь бүтөөд, уһан гоожодог, хүүгэн хэлэн багтаа хатажа, сээжэнь хордожо, хуурай ханяадан эхилдэг. Зарим грипптэһэн хүнэй ама хамарыень тойрожо суухарһан шэнги бишыхан эшэргэнээнүүд гарадаг. Грипптээд, хүндөөр халуурһан хүнэй бэень удаан саг соо һабһаг һула зандаа байдаг, хүдэлмэри хэхэдээ тархинь эрьедэг, зүрхэнэйнь сохисо түргэн болодог. Иимэһээ грипптэһэн хүн врачай зүбшөөлгүйгөөр ажалдаа орохо ёһогүй. Гриппые аюулгүй үбшэн юм тэһэн һанал бодолнууд дэлгэрэнги байна. Тэрэ тон буруу гээшэ. Юуб гэхэдэ, хүн гриппһээ даамжаржа, хадхаляатажа, плевридтэжэ болодог юм, мүн шэхэниинь үбдэн булагтажа болодог. Мүн зарим ушарнуудта хүнүүд гриппһээ даамжаран, зүрхэнэй, үе мүсын, бөөрын, ууранг тархиин ба бусад элдэб хүндэ үбшэндэ дайрагдадаг. Гриппээр үбдэһэн үхибүүдэй түбэнгиинь зосоогоо хабадан һэлхэржэ, ложно круп гэдэг үбшэн хүрэдэг, тиихэдэнь үхибүүн һуужа байжа ядаха, амидасань бэрхэдэдэг, хоолойнь хэршэгэнэжэ, хииганажа эхилдэг юм. Энэ даамжаралга ёһото дифтеритнэ круппһаа илгаатай юм. Юуб гэхэдэ, ёһото дифтеритнэ круппаар үбдэһэн үхибүүнэй түбэнгинь зосоогоо хабдадаг, дууниинь ондоо болодог ба ехэнхидээ хүүгэн хэлэндэнь дифтерическэ үнгэр бии болодог.

Гриппэй вирусэй хүнэй бэеэ хамгаалха шадалые муудхаадаг байһыень энэ даамжаралганууд харуулна. Грипптэһэн хүнэй бэе махабодо һулараад, хамар аман соонь ходо байдаг элдэб үбшэнэй микробто диилдэжэ, дээрэ хэлэгдэһэн даамжаралганууд болодог. Гадна, грипп үбшэн хадаа хүнэй элдэб хуушан ужаг болоһон (хэрхэ, уушханай ханиадан, зүрхэнэй үбшэн гэхэ мэтэ) үбшэнүүдые һэргээдэг юм. Грипптэй даамжаран элдэб үбшэнэй дабхасахада хүнэй бэеын халууниинь ехэ унжагайрдаг ба хэмжүүрһээ гэнтэ ехэ, бага болодог юм.

Ёһото вируснэ гриппэй хажуугаар үшөө сезонно грипп гэжэ бии юм. Тэрээниие хүнэй амисхалай наагуурхи хүндынүүдэй (хамар, хоолзуур, түбэнги, мэнгээрһэн хоолойнуудай) катар гэжэ нэрлэдэг. Энэ сезонно грипп бэеэ үлүүсэ дааруулан хүргэхэдэ, һалхи хүйтэ абахада хүрэдэг. Сезонно гриппээр үбдэһэн хүнэй бэе махабодо тэнхээ тамиргүй боложо һулараад, хамар, хоолзуур, түбэнги, мэнгээрһэн хоолой соонь хүндүүлхэй болон хордодог. Тиин хамарһаань шэнгэн сиилэгэр уһан гаража эхилээд, саашаа болохо бүреэ үсхэржэ эдеэрэ, сэр болон, үнгэнь шара ногоон болотороо хубилдаг юм. Хамараараа амилхань бэрхэтэй болодог. Һүүлээрнь хоолой соонь үрбэгэнэн адалдаад, юумэ залгихадань үбшэнтэй, хүндүүлхэй болодог. Саашадаа хоолойнь һөөлдэжэ, гоншоотоод, хуурай ханяадаар ханяажа эхилхэ, баймга гарасагүйшье һаа, багахан нёлбоһотойгоор ханяадаг болохо.

Зүгөөр сезонно гриппээр үбдэһэн хүнэй бэеын халууниинь ехэ байха бүреэ, хүнэй толгойн үбшэн, бэеын хүшэлгэ, хүндүүлхэйнь ехэ байдаг ба бэень ехээр задардаг юм.

Грипптэһэн хүн үбшэеэ түргэн танюулхын түлөө үбшэлжэ халуурража эхилхэтээ сасуу врачта хандаха ёһотой. Вируснэ гриппээр үбдөөд эдэгэжэ эхилһэн, эдэгэшэһэншье хүнэй шуһан соо тус вирустэй тэмсэһэн «антител» гэжэ бии болодог. Тэрээгээрнь вируснэ гриппээр үбшэлһыень мэдэдэг байна.

Ушар иимэһээ үбшэнэйнь янза дээрэһээ, мүн лабораторно шалгалта, шэнжэлгэ хэжэ, элдэб түхэлэй гриппозно ба грипптэл адли үбшэнүүдэй дундаһаа вируснэ грипп гэжэ үбшэниие тусгаар илгаруулан гаргадаг болоо юм. Имагтал вируснэ грипп болбол грипп гэжэ нэрлэгдэхэ ёһотой юм. Тиин жэлэй дүрбэн сагта һалхи абаһанһаа боложо байдаг, мүн хүйтэн һарануудта элбэгжэдэг гриппшүү хамшаг хадаа имагтал газаа талаараа вируснэ грипптэй адли юм. Эдэ бүгэдэ элдэб янзын гриппшүү үбшэнүүдые врачууд амисхалай наагуурхи дээдэ хүндынүүдэй түргэн воспалени гэжэ нэрлэдэг.

Амисхалай наагуурхи, дээдэ харгы, хүндынүүдэй түргэн воспалени гэгдэн нэрлэгдэдэг гриппшүү үбшэндэ орходоо, вируснэ грипп огто ондоо байна. Вируснэ грипп ехэ түргөөр таража, олон хүниие гансата үбшэлүүлдэг. Иимэһээ тэрэниие эпидемическэ грипп гэдэг, бурядууд халууралта, хэжэг гэдэг. Тус үбшэн имагтал гриппээр үбшэлһэн хүнһөө халдадаг. Ямаршье наһанай хүн: эрэ эхэнэршье хамаагүй—эпидемическэ гриппээр үбшэлдэг юм. Дааража хүйтэ һалхи абаһанһаа болодог үбшэндэ орходоо, грипп хадаа нэгэ газарта дахяад бии болохо бүреэ имагтал вируснэ гриппээр үбдөөгүй зонуудта халдажа, үбшэлүүлдэг юм.

Вируснэ гриппээр үбшэлһэн хүниие тусхай таһагта оруулха, үгышье һаа, хүшэгэ халхабша хэжэ бусадһаань таһалха хэрэгтэй. Грипптэһэн хүнэй байһан таһагта саг үргэлжэ сэбэр агаар оруулжа, гэр соохииень нойтон аршуулаар аршажа, сэбэрлэжэ байха шухала. Тиихэдээ аршуулаа 0,2 процент хлораминай гү, али хлорно извёсткын сайдамаар норгохо ёһотой. Тус сайдамые хэхэдээ, нэгэ хүнэг уһанда нэгэ ехэ халбага хлорно извёстко хэжэ худхаад, тунааха ёһотой. Энэ сайдам соо байһан хлор хүндэ хорогүй юм, тэрэ хадаа имагтал шала, палааха дээрэ байһан гриппэй вирусые бэшэ, харин агаарташье байһан вирусые аладаг. Юуб гэхэдэ, хлорнай агаарта дэгдэнэ бшуу.

Наранай гэрэл вирус ба микробуудые аладаг юм. Тиимэһээ вируснэ гриппээр үбшэлһэн хүнэй хэбтэжэ байһан комнато соо шадаал һаа, наранай гэрэл ехээр орохо ёһотой. Үбшэлһэн хүн заал һаа амяараа тусхай полотенцетэй, эдеэнэй амһартатай байха ёһотой, ханяаха найтаахадаа хамар, амаяа заал һаа пулаадаар бүглэхэ зэргэтэй. Үбшэлһэн хүнэй хэрэглэһэн гү, али тэрээндэ дүтэ байһан түмэр, шэл юумэнүүд бусалһан уһаар угаагдаха ёһотой. Хамар амаяа аршаһан, бүглэһэн пулаад, полотенцыень 0,2 процент хлорамин соо хээд, удаан норгохо хэрэгтэй. Вируснэ гриппээр үбшэлһэн хүниие һахиха галлахадаа хэдэн дабхар марляар ама хамараа бүтүүлһэнэй хэрэггүй, харин гараал һайса мылэтэйгээр угаажа байха юм. Комнато соохи вирусые тон түргэнөөр, бэлээр усадхахын тула имаг[...]ранай гэрэл сэбэр агаар [...] ехээр оруулжа байха хэрэгтэй.

Вируснэ гриппээр ехээр үбш[...] халуурһан хүн хэбтэридээ х[...] врачые захюулаад, ерэтэрнь [...]шье эм уунгүй, һайнаар [...] халуун сай, малина бусалгаа[...] ёһотой. Үхибүүд, илангаяа гур[...] һанһаа доошонхид, вируснэ [...]пээр үбшэлхэдөө, уушханай [...]нэй хадхаляа мэтэ үбшөөр [...]даа үргэлжэлэн үбдэжэ магад[...]мэһээ врачта дары түргэн [...] ёһотой.

Һургуули, сад, яслида [...] үхибүүдэй вируснэ гриппээр [...]һэн янзатай байгаа һаань, ясл[...] гуулинуудтань абаашажа огто [...]хогүй.

Һалхи хүйтэ абаһанһаа [...] гаалдаг үбшэнһөө бэеэ сарах[...] гаалхын тула бэе махабодо[...] гадхаха, шэрхи боро болгохо[...]тэй. Бэе махабодоо багаһаа [...]жэ шэрхеэр һургаха шухала.

Ушар иимэһээ хүйтэ ной[...] үдэр һаань, газаа сэбэр агаар[...] бүүдые ябуулха, наадхуул[...] туулха хэрэгтэй, мүн бү[...] уһаар бэсыень норгодоод [...] бэе махабодыень хүдэлгэжэ [...] физкультура хүүлэхэ шухала[...] үхибүүдые дан дулаанаар ма[...] орёохо гээшэ ехэ буруу. [...] витамин «Д», загаһанай [...] фруктнуудай ба газарай [...] шүүһэ уулгаха шухала. Нар[...] бүүд 5 һаратай болотороо [...] хүхэнэй һүөр хооллохо ёһо[...]шань боро эдеэндэ лад[...] оруулха юм.

М. ШАЛТЫ[...]

Редактор Д. Л. ЛОБСА[...]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, заместителя редактора 32-74, отв. секретаря—27-37, партийной жизни, сельского хозяйства—47-59, пропаганды и переводов—35-14, культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем—24-74, корректорская—[illegible]-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н—00635. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. №[...]